

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Bc. Ivana Ptáčková

Metoda CLIL a její využití v hudební výchově

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Bc. Ivana Ptáčková

Zde bych chtěla poděkovat vedoucí práce PaedDr. Leně Pulchertové, Ph.D., za ochotu, trpělivost a za řadu podnětných rad, postřehů a připomínek, které mi poskytla.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 ZÁKLADNÍ INFORMACE O METODĚ CLIL.....	8
1.1 POJEM CLIL.....	8
1.2 HISTORIE.....	8
1.3 CLIL V EVROPĚ	9
1.3.1 EVROPSKÁ ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	10
1.3.2 VHODNÉ PŘEDMĚTY	11
1.4 CLIL V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ	11
1.5 CLIL VERSUS BILINGVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
1.6 ROVINY JAZYKA A JEHO VÝZNAM VE VÝUCE CLIL	15
1.7 VÝZKUMY O PŘÍNOSU METODY CLIL.....	16
1.7.1 VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA ROZVOJ CIZÍHO JAZYKA	16
1.7.2 VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA OBSAHOVOU SLOŽKU NEJAZYKOVÉHO PŘEDMĚTU	17
1.7.3 VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA KOGNITIVNÍ ROZVOJ	18
2 KRITÉRIA PRO ZAVÁDĚNÍ METODY CLIL DO VÝUKY	20
2.1 RIZIKA A VÝHODY.....	20
2.2 PŘÍPRAVA A PLÁNOVÁNÍ VÝUKY CLIL.....	21
2.2.1 CÍLE.....	22
2.2.2 OBSAH.....	23
2.2.3 MONITOROVÁNÍ A HODNOCENÍ.....	23
2.2.4 VÝUKOVÉ METODY A STRATEGIE	23
2.2.4.1 Scaffolding	24
2.2.4.2 Problémové vyučování	25
2.2.4.3 Metody kritického myšlení.....	25
2.2.4.4 Pedagogický konstruktivismus.....	26
2.2.5 VÝUKOVÉ MATERIÁLY	27
2.3 KOMPETENCE UČITELE	28

2.3.1	KOMPETENCE V OBLASTI ODBORNÝCH VĚDOMOSTÍ.....	28
2.3.2	KOMPETENCE V OBLASTI UŽÍVÁNÍ CIZÍHO JAZYKA	29
2.3.3	KOMPETENCE V OBLASTI DIDAKTIKY	29
2.3.4	SPOLUPRÁCE UČITELŮ	31
2.3.5	KOMPETENCE CLIL UČITELE V KONTEXTU ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ.....	32
3	CLIL, HUDEBNÍ VÝCHOVA A CIZÍ JAZYK V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH	34
3.1	ČESKÁ ŠKOLSKÁ POLITIKA A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY.....	34
3.2	POJETÍ HUDEBNÍ VÝCHOVY V RVP	35
3.2.1	SPECIFICKÉ CÍLE HUDEBNÍ VÝCHOVY	36
3.3	POJETÍ CIZÍHO JAZYKA V RVP	36
3.4	METODA CLIL A RVP	37
3.5	UKOTVENÍ CLILU V ŠVP.....	38
3.5.1	PODOBY IMPLEMENTACE CLILU	39
3.6	INTEGRACE A MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY	40
3.6.1	POJEM INTEGRACE	41
3.6.1.1	Integrovaná výuka	41
3.6.2	MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY.....	42
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
4	SOUBOR PRACOVNÍCH LISTŮ	44
4.1	VÝZNAM PRACOVNÍCH LISTŮ VE VÝUCE	44
4.2	ZÁSADY PRO TVORBU PRACOVNÍCH LISTŮ.....	44
4.3	ZÁSADY PRO TVORBU CLIL MATERIÁLŮ	45
4.4	SOUBOR PRACOVNÍCH LISTŮ PRO ŽÁKY 2. STUPNĚ ZŠ	46
4.5	PRACOVNÍ A METODICKÉ LISTY	47
5	ZÁVĚR.....	78
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	79
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80

Úvod

Staré české přísloví říká: „*Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem.*“ V dnešní době to platí obzvláště. I já zastávám tuto myšlenku, a proto svou diplomovou práci zaměřím na metodu CLIL a její využití v hudební výchově na 2. stupni základní školy.

Psát diplomovou práci na toto téma jsem se rozhodla po absolvování několika náslechů v hudební výchově, kde bylo této metody v hodinách využito. Myšlenka spojení cizího jazyka s jiným nejazykovým předmětem mě nadchla do takové míry, že jsem se začala o CLIL zajímat hlouběji. Metoda žákům nabízí nový, neotřelý a zábavnější způsob výuky a zároveň si žáci osvojí přirozenou cestou cizí jazyk.

Domnívám se, že metoda CLIL není v českém školství ještě dostatečně známá, proto bude hlavním cílem diplomové práce nastínit základní informace o metodě, popsat zásadní kritéria pro zavedení této metody do vzdělávacího procesu a v neposlední řadě navrhnout možné praktické užití CLILu v hudební výchově v podobě pracovních listů.

Cílem první kapitoly bude definovat pojem CLIL, seznámit s historií metody a jejím vývojem v Evropě i v českém školství a také přiblížit výsledky výzkumů zaměřených na jednotlivé složky CLILu.

Druhá kapitola shrne kritéria, jež by měla být respektována a splněna, aby využití metody bylo efektivní. Jedná se spíše o požadavky, které musí zabezpečit především ředitel školy, např. mít kompetentní pedagogy, kteří jsou schopni se adekvátně na výuku připravovat a mají dostatečnou jazykovou výbavu, zajistit vhodné učební prostředí a materiály atp.

Třetí kapitola stručně popíše současný systém českého školství, jež nabyt platnosti teprve před několika málo lety, s přihlédnutím k aktuálním změnám. V této kapitole bude zahrnuto i pojetí metody CLIL, hudební výchovy a cizího jazyka v kurikulárních dokumentech.

Praktická část bude vystavěna na několika pracovních listech reprezentujících různé oblasti hudby. Materiály budou koncipovány podle zásad tvorby pracovních listů a zároveň budou odpovídat požadavkům na CLILové materiály. K jednotlivým pracovním listům bude vypracován i metodický list pro učitele.

Věřím, že práce bude přínosná pro širší okruh pedagogů, kteří mají možnost využít pracovní listy či pouze některé náměty z nich, a doufám, že obohatí jejich výuku a žáci se budou jazykově i hudebně s chutí vzdělávat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní informace o metodě CLIL

Metoda CLIL je v prostředí českého školství poměrně nová a téměř neznámá, proto je vhodné, ji stručně charakterizovat a nastínit základní informace k ní se vztahující.

1.1 Pojem CLIL

CLIL, čili Content and Language Integrated Learning, je zastřešující pojem pro všechny činnosti, při nichž je cizí jazyk používán jako nástroj ve výuce nejazykových předmětů, přičemž jazyk i obsah sehrávají stejně důležitou roli. Při výuce tedy není zdůrazňován jazyk ani obsah vyučování, ale tyto dvě složky jsou považovány za rovnocenné.¹

Pojem CLIL jako první použil David Marsch roku 1994, který jím označil typ bilingvního vzdělávání, jež se zaměřuje na integraci výuky cizího jazyka a dalšího vyučovacího předmětu.² V roce 1996 bylo pak pojmu užito v UNICOMu (jazykové centrum), finské univerzitě Jyväskylä, a v rámci Evropského programu pro vzdělávání v Holandsku.

Zpočátku se jím označovaly a popisovaly výukové metody, kterých se užívalo pro vyučování odborného předmětu v cizím jazyce, a dnes se CLILEm označuje specifický typ výuky, jež integruje didaktické postupy cizího jazyka a nejazykového předmětu.³

1.2 Historie

Cizojazyčná výuka má v evropském vzdělávání dlouholetou tradici, ale i tak byla na základě výzkumů, jež byly prováděny v Anglii a Walesu, na počátku 20. století oficiálně na Lucemburské konferenci odsouzena jako škodlivá. Avšak výzkumy, které byly příčinou tohoto rozhodnutí, byly právem zpochybněny už v 60. letech 20. století kvůli metodám a kontextu, v němž zkoumání probíhalo.

Kanadský psycholog Lambert zastával názor, že klíčovou roli hraje vztah mezi jazyky, kterých se ve výuce využívá. Jestliže žák vnímá cizí jazyk jako ohrožení své vlastní kulturní identity (případ výzkumů v Anglii/Walesu), pak je blok, který si vůči němu vytvoří, silný do

¹ MARSH, David. *CLIL/EMILE- The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential*, s. 58.

² KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 8.

³ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 9.

takové míry, že opravdu může vést k celkovému zhoršení výsledků. Proti tomu, je-li cizí jazyk chápán jako obohacující nebo prestižní (v takovém kontextu se pohybuje „český“ CLIL), dosahují žáci lepších výsledků, jak v příslušném jazyce, tak i v dalších disciplínách.

Tato skutečnost představuje zásadní obrat v přístupu k cizojazyčné výuce a otevírá bránu rozvoji různých modelů výuky v cizím jazyce, a tedy i CLILu.⁴

Průkopníci metody CLIL věřili, že se jedná o inovativní vzdělávací přístup a že bude dlouhodobě pozitivně ovlivňovat kvalitu vzdělávání. V roce 1995 Evropská komise přijala Bílou knihu vzdělávání, která klade důraz na plurilingvní vzdělávání v Evropě. Odborníci se zde shodli na tom, že v této snaze může CLIL zastávat významnou roli. Tehdy byly především zdůrazňovány výhody CLILu pro rozvoj cizích jazyků. V dnešní době už je známo, že přináší nezanedbatelné výhody a inovace i do vyučování nejazykových předmětů.

Charakter výuky CLIL se v průběhu 90. let minulého století až do současnosti proměňoval, až se stal specifickým typem výuky. Příznačným rysem CLILu je využívání velkého množství metod práce a organizačních forem. Cílem je rozvíjet učební strategie a kreativitu u žáků a podněcovat žáky ke kritickému myšlení. Výuka je založena na předpokladu, že lépe se cizí jazyky učí na základě konkrétního reálného obsahu, který je zprostředkován jiným jazykem než mateřským, a zároveň ne přímým zaměřením na samotný jazyk.⁵

1.3 CLIL v Evropě

V evropském výchovně vzdělávacím kontextu se za poslední léta objevuje zvýšený zájem o metodologii výuky cizích jazyků. Tento jev souvisí přímo se společensko-ekonomickou integrací a globalizací. Nový trend čerpající z evropské i zámořské tradice vede k využívání jazyka jako nástroje, prostředku výuky, nikoliv cíle.⁶

Za poslední desetiletí se v Evropě výrazně do popředí dostává dvojjazyčná (i vícejazyčná) výuka. Hlavním důvodem je, že Evropská komise velmi masivně vznáší požadavek, aby každý Evropan hovořil kromě svého mateřského jazyka ještě dalšími dvěma

⁴ TEJKALOVÁ, Lenka. Výzkumy o přínosu CLIL. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9653/vyzkumy-o-prinosu-clil.html/>

⁵ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 9.

⁶ HOFMANNOVÁ, Marie a Jarmila NOVOTNÁ. *CLIL-nový směr ve výuce*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://people.fjfi.cvut.cz/novotant/jarmila.novotna/CiziJazyky-def.pdf>

jazyky.⁷ V roce 1996 Rada Evropy přijala základní programový dokument týkající se výchovy a vzdělávání s názvem *Teaching and learning. Towards the learning society*. Za primární cíl považuje plurilingvismus^{8,9}. Mnoho zemí Evropské unie se snaží splnit tento požadavek tak, že sází na integrované formy zprostředkování jazyka a věcného obsahu a zavádí je do svých školských systémů. Existují různé podoby dvojjazyčné výuky, které se zformovaly na základě rozdílných pedagogických tradic a jazykových kontextů. Jednou z podob integrované výuky je také CLIL, jenž se postupně zakotvuje v celé Evropě.

Je zajímavé, jakou rychlostí si CLIL vydobyl místo v evropském vzdělávacím systému. Před rokem 1980 jen málo evropských zemí znalo integrované osvojování cizího jazyka a věcného obsahu. Do té doby se však realizovalo pouze na elitních školách. Zato v dnešní době se metoda CLIL nabízí s nemnoha výjimkami v celém evropském kontextu. Výjimkami jsou Litva, Řecko, Portugalsko, Kypr a Dánsko. Ve vzdělávacích systémech zbývajících zemí je CLIL zakotven pevně nebo v časově omezených projektech.

Nejpoužívanějším jazykem pro výuku CLIL je s velkým předstihem angličtina, pak francouzština a němčina. Některé země využívají ve výuce také španělštinu, italštinu a ruštinu. K takovýmto zemím patří například Česká republika a Maďarsko. V oficiálně vícejazyčných zemích se užívá i příslušných dalších úředních jazyků dané země, tj. např. švédština ve Finsku nebo irština v Irské republice. V některých zemích se jako CLILové jazyky používají i jazyky menšinové, např. bretonština, okcitanština a katalánština ve Francii či ukrajinština v Rumunsku.

V mnoha zemích je integrovaná výuka nejazykového předmětu a cizího jazyka nabízena v primárních i v sekundárních školách. Dokonce je i několik zemí, např. Španělsko, Itálie, Belgie, Velká Británie, kde se už v předškolních zařízeních provozují aktivity v cizím jazyce. Většina zemí však CLIL využívá až na školách sekundárních.

1.3.1 Evropská organizační struktura

Do dnešní doby nebyl CLIL nikde zaveden celoplošně. Naskýtá se tedy otázka, na jakém principu je založen výběr žáků, kteří se mají výuky CLIL zúčastnit. Na počátku se tento problém reguloval v podstatě sám na základě nabídky a poptávky, v řadě zemí byla

⁷ CLIL v Evropě. *CLIL-Integriertes Fremdsprachen-und Sachfach-Lernen*. [online]. [cit. 2013-12-01].

Dostupné z: <http://www.goethe.de/ges/spa/dos/ifs/ceu/cs2751287.htm>

⁸ plurilingvismus = jazykové schopnosti a dovednosti ve více jazycích

⁹ HOFMANNOVÁ, Marie a Jarmila NOVOTNÁ. *CLIL-nový směr ve výuce*. [online]. [cit. 2013-12-01].

Dostupné z: <http://people.fjfi.cvut.cz/novotant/jarmila.novotna/CiziJazyky-def.pdf>

zavedena kritéria různého charakteru, od testů všeobecných vědomostí až po testy jazykové. Například žáci v České republice, v Bulharsku a na Slovensku musí skládat přijímací zkoušky, ve kterých se testují jejich všeobecné znalosti, vědomosti z matematiky a rodného jazyka. V Rumunsku a ve Francii žáci podstupují testování vědomostí a znalostí v cílovém jazyce. V Polsku, Maďarsku či Nizozemí se testování vztahuje jak ke všeobecným znalostem, tak i k jazykovým schopnostem v cíleném jazyce. Vstupní testování může být realizováno písemně i ústně. Většina evropských zemí však dodnes nemá stanoveny podmínky pro účast v CLILové výuce.

1.3.2 Vhodné předměty

Již od počátků CLILu se vedly diskuze týkající se vhodných předmětů pro CLIL. Běžně se vydělují tři skupiny vyučovacích předmětů, a to předměty z oblasti duchovních a sociálních věd (občanská výchova, dějepis, zeměpis), přírodovědné předměty (fyzika, biologie, matematika) a tzv. múzické předměty (hudební výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova). Jen v málo zemích existují pevně stanovené vyučovací předměty nebo skupiny předmětů. V primárním školství pevné stanovy téměř neexistují, z čehož vyplývá, že každý předmět je možno vyučovat v jiném jazyce. Výjimkou je Estonsko a německy mluvící část Belgie, kde by se měly prostřednictvím CLILu vyučovat pouze tzv. múzické předměty, resp. výchovy. I v sekundárním školství mají školy v mnoha zemích svobodnou ruku zvolit si předměty pro tento typ výuky, např. ve Francii, Španělsku, Irsku, Itálii, Maďarsku aj. Ale jsou i země, např. Rumunsko, ve kterých je výběr omezen na předměty přírodovědné a sociálněvědné. V některých zemích je pak možno vybírat ze všech typů vyučovacích předmětů, př. ve Finsku, Švédsku nebo Nizozemí.

Z přírodovědných předmětů bývá nejčastěji pro integraci volena matematika, biologie, fyzika, chemie a technologie. V rámci sociálněvědných předmětů je CLIL aplikován často v dějepise, zeměpise či ekonomii a z oblasti výchov v hudební a výtvarné výchově.¹⁰

1.4 CLIL v českém školství

Za důležitý krok pro zavedení metody CLIL do českých škol je možno považovat zmínku o CLILu v *Národním plánu výuky cizích jazyků*, který byl utvořen na základě

¹⁰ CLIL v Evropě. *CLIL-Integriertes Fremdsprachen-und Sachfach-Lernen*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ges/spa/dos/ifs/ceu/cs2751287.htm>

dokumentu Komise Evropské unie *Podpora jazykového vzdělávání a lingvistické rozmanitosti: Akční plán 2004-2006*.¹¹

Hlavním cílem *Národního plánu* je vytvořit optimální podmínky pro zvýšení cizojazyčných kompetencí a znalostí českého obyvatelstva, aby občané byli schopni porozumět a komunikovat i v cizích jazycích. Je v něm vymezeno několik strategií k dosažení tohoto cíle, a to: široké využití informačních a komunikačních technologií pro realizaci jazykového vzdělávání prostřednictvím e-learningu, zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů jazyků a jejich soustavné vzdělávání, zpracování kvalitních výukových materiálů a rozšíření a aplikace moderních výukových metod, např. CLIL, kterou charakterizuje jako „*velmi účinný nástroj ke zlepšení jazykových znalostí a dovedností*.“¹²

V roce 2005 vydalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) *Pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k postupu při povolování výuky některých předmětů v cizím jazyce*. Tento pokyn se ale nevztahuje přímo k metodě CLIL, povoluje však výuku určitých předmětů v cizím jazyce. Následně pak byl CLIL specifikován jako nová metoda využití cizího jazyka ve výuce odborných předmětů.

Dle výzkumu z roku 2008 v českém školství využívalo metodu CLIL 6 % škol. Nejběžnějším jazykem byla angličtina a nejobvykleji integrovanými předměty byly informatika, matematika, hudební výchova a výtvarná výchova. Nejvíce bylo CLILu užíváno na 1. stupni ZŠ, pak na středních školách a nejméně na 2. stupni ZŠ. MŠMT se snažilo podpořit rozšíření CLILu na školách, a proto vydalo metodický materiál, který vypracoval tým Výzkumného ústavu pedagogického (VÚP) Praha - *Cizí jazyky napříč předměty 1. stupně*.¹³

Roku 2009 vydalo MŠMT dokument *Content and Language Integrated Learning v ČR*, ve kterém prezentuje CLIL jako pevnou součást české jazykové politiky a ustavuje podmínky, za jakých je možno CLIL v českých školách realizovat. Ve srovnání s výukou předmětů výlučně v cizím jazyce není zapotřebí CLIL akreditovat, stačí pouze výuku metodou CLIL zahájit a uvést tuto skutečnost ve Školním vzdělávacím programu (ŠVP). Je také zapotřebí stanovit a naplnit očekávané výstupy v cizím jazyce i v nejazykovém předmětu a zachovat minimální hodinové dotace cizího jazyka a nejazykového předmětu podle Rámcového vzdělávacího programu (RVP).

¹¹ KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 9-10.

¹² *Národní plán výuky cizích jazyků*. 2006. [online]. [cit. 2013-12-03].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-plan-vyuky-cizich-jazyku>

¹³ HANUŠOVÁ, Světlana a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL v české školní praxi*, s. 26.

O uznání kvalifikace učitelů pro CLIL rozhoduje ředitel školy. Systematické vzdělávání učitelů v metodě CLIL započalo až roku 2010, a to v rámci projektů Evropského sociálního fondu (ESF). Od května 2010 ve všech krajích ČR probíhalo vzdělávání učitelů jako součást projektu *Obsahově a jazykově integrované vyučování na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií – CLIL*. Zásadním cílem projektu bylo zvýšení povědomí učitelů o metodě CLIL a možnostech jejího uplatňování ve výuce.

Dalším významným projektem, jež pokrývá území celé republiky, je projekt Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity s názvem *Tvorba metodických materiálů a postupů pro zavádění výuky angličtiny formou CLIL do vyučovacích předmětů 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletého gymnázia*. Projekt vznikl ve spolupráci s učiteli 2. stupně za účelem vytvořit a pilotovat výukové materiály zahrnující prvky CLILu a byl zaměřen na všechny vyučovacích předměty 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletého gymnázia.¹⁴

Ačkoliv se zdá cesta českého školství ke CLILu jednoduchá, není tomu tak. Před započítím výuky touto metodou je důležité provést řadu kroků, počínaje od analýzy potřeb přes vzdělávání učitelů až po přípravu vhodných výukových materiálů.

Cílem užití metody CLIL je nejen rozvoj jazykových znalostí a dovedností žáků, ale také rozvoj znalostí a dovedností v neязыkovém předmětu. CLIL je bezpochyby náročná metoda pro učitele i žáky. Nároky kladené na obě strany vzdělávacího procesu se nevztahují pouze k jazykovým kompetencím, a proto je velmi důležité při zavádění CLILu nepodceňovat vzdělávání učitelů a zvažovat každý krok.

V českém školství je tato metoda zatím nedostatečně prozkoumaná a dostačující zkušenosti nemají ani vzdělavatelé učitelů. Z tohoto důvodu má velký význam spolupráce vzdělavatelů učitelů s učiteli, jež může dospět k hodnotným impulzům pro vzdělávání učitelů pro CLIL.¹⁵

1.5 CLIL versus bilingvní vzdělávání

Bilingvismus (dvojjazyčnost) je schopnost jedince mluvit dvěma jazyky, schopnost komunikovat pomocí jak prvního, tak i druhého jazyka.¹⁶

---

¹⁴ HANUŠOVÁ, Světlana a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL v české školní praxi*, s. 26.

¹⁵ KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 9-10.

¹⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, s. 25.

Bilingvní vzdělávání se obvykle realizuje úplně nebo zčásti v cizím jazyce, přičemž důraz je kladen na rozvoj cizího i mateřského jazyka. V nejširším slova smyslu může bilingvní vzdělávání znamenat užívání dvou jazyků během vzdělávacího procesu.

V České republice se na základních školách bilingvní vzdělávání realizuje na základě *Pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k postupu při povolování výuky některých předmětů v cizím jazyce* ze dne 15. července 2008.¹⁷

Zásadním specifickým bilingvní výuky je předpoklad určité jazykové vybavenosti žáků. Cílem vyučovací hodiny je pouhé osvojení učiva daného předmětu, jazykový cíl není stanoven.¹⁸

Metodu CLIL zařazujeme mezi formy bilingvního vzdělávání. Od bilingvní výuky nejazykového předmětu se však liší tím, že při užití bilingvní metody je zásadním předpokladem dostatečná jazyková úroveň žáků a cílem není osvojení si nových znalostí v cizím jazyce, ale především získání vědomostí z nejazykového předmětu.¹⁹

Bilingvní vyučování vede ke zvládnutí jazyka takřka na úrovni rodilého mluvčího a je zaměřeno především na receptivní dovednosti. CLIL je však zaměřen jak na receptivní, tak i na produktivní dovednosti²⁰ a respektuje omezenou jazykovou výbavu účastníků výuky, žáků a učitelů.²¹ V CLILu používaný cizí jazyk není zpravidla mateřským jazykem učitele a není ani jedním z oficiálních jazyků dané země. Přitom však mateřský jazyk není z výuky úplně vyloučen, ba naopak sehrává podstatnou roli.²²

Metodika a didaktika CLIL má několik základních charakteristických znaků a zároveň vykazuje shodné znaky s bilingvním vzděláváním, a to např.

- didaktika CLIL se podobně jako bilingvní výuka opírá o konstruktivistický přístup;
- na rozdíl od bilingvního vyučování podporuje CLIL současně vědomosti z nejazykového předmětu a vědomosti a dovednosti z cizího jazyka;

¹⁷ SLADKOVSKÁ, Kamila. *Bilingvní vzdělávání*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/B/Bilingvn%C3%AD_vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD

¹⁸ NOVOTNÁ, Jarmila. Pojetí CLIL a bilingvní výuky. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8879/pojeti-clil-a-bilingvni-vyuky.html/>

¹⁹ KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference*, s. 26.

²⁰ SLADKOVSKÁ, Kamila. *Bilingvní vzdělávání*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/B/Bilingvn%C3%AD_vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD

²¹ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 10.

²² KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference*, s. 5.

- v obou případech sehrává centrální úlohu jazyk, pomocí kterého se zprostředkovávají informace, žáci si vyměňují mezi sebou myšlenky, názory; cizí jazyk není centrem výuky, ale nepřímou představuje didaktický základ.²³

1.6 Roviny jazyka a jeho význam ve výuce CLIL

Ve výuce CLIL lze rozlišit tři jazykové roviny, a to „periferní“ jazyk, „odborný“ jazyk a „akademický“ jazyk.

Periferní jazyk je nezbytný pro komunikaci ve třídě, která se nevztahuje přímo k probíranému učivu. Zahrnuje různé pokyny a výzvy učitele, př. „Posaďte se.“, „Výborně, tohle se ti povedlo!“ aj., ale také fráze ze strany žáků, př. „Omlouvám se, že jdu pozdě.“, „Tomuhle nerozumím.“ atp. Jedná se o jednoduché věty, se kterými se žáci setkávají běžně i v hodinách cizího jazyka. Učitel by měl dbát na to, aby se takové fráze v jeho hodinách vyskytovaly a aby je i on sám používal. Z frází, které se neustále opakují, je vhodné vyrobit plakát a pak jej umístit na dobře viditelné místo jako záchytný bod pro žáky. Velmi efektivní je, když takový plakát vytvoří sami žáci a průběžně ho pak rozšiřují a aktualizují.

Odborný jazyk zastřešuje odborné termíny, které mohou žákům komplikovat porozumění. V takovém případě je v kompetenci učitele, aby žákům tuto bariéru pomohl překonat. Nabízí se řada možností, jak postupovat, např. předem žákům nabídnout slovníček odborných pojmů nebo využít různých technik a strategií.

Nejnáročnější jazykovou rovinou je akademický jazyk. Shrnuje jazykové prostředky, které žáci potřebují k porozumění úloh a jejich splnění, a také jazykové prostředky učitele, které aktivně používá při prezentaci učiva nebo vysvětlování. Akademická sféra jazyka je komplikována i kognitivní náročností, př. žáci by byli schopni zadání splnit, ale nemají dostatečné jazykové prostředky k tomu, aby zadání pochopili nebo aby byli schopni zformulovat odpověď. Proto je především důležité, aby byl kladen důraz na objasnění a porozumění obsahu vyučovacího předmětu a aby učitel průběžně kontroloval, zda žáci zadání či výkladu porozuměli.

V CLILu se toleruje a vítá jakékoliv použití nonverbální komunikace a připouští i užití mateřského jazyka v případě, že žák není schopen vyjádřit myšlenku v cizím jazyce. V takové

---

²³ MENZLOVÁ, Beata. *CLIL-instrument na podporu cudzích jazykov*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/documents/experimentalne_overovania/clil_instrument_na_podporu_cudzich_jazykov.pdf

situaci by měl učitel nedostatek opravit nebo doplnit a upevnit potřebnou jazykovou strukturu.²⁴

Na to, aby hodina splňovala požadavek integrace CLIL, není stanoven přesný poměr mezi užitím jazyka cizího a mateřského. Této otázce se věnovala řada výzkumů. Z jejich výsledků vyplývá, že výuka v cizím jazyce musí představovat alespoň 25 % jejího trvání, aby byly naplněné jazykové cíle.²⁵

1.7 Výzkumy o přínosu metody CLIL

CLIL je poměrně „mladá“ metoda a zatím není k dispozici mnoho výsledků dlouhodobých výzkumů. Výzkumy velmi často provádí pedagogové, didaktikové a lingvisté a jsou zaměřeny na procesy, podpůrné strategie, které učitelé poskytují žákům, poskytování zpětné vazby žákům a jejich hodnocení, proces vzájemné komunikace mezi učiteli a žáky, jazyk, který je během vyučování používán a také na výsledky, jichž žáci dosáhnou v jazykové a obsahové oblasti.

Většina výzkumů efektivity CLILu dokázala jeho pozitivní přínos zejména pro cizojazyčné kompetence žáků. Používání jazyka při výuce nejazykového předmětu je mnohem smysluplnější než při běžné výuce cizího jazyka, při které je někdy nutné uměle navodit potřebu komunikace. Výsledky výzkumů nejsou však úplně jednoznačné v oblasti učení se obsahu. Existují studie, které prokazují, že žáci jsou schopni naučit se obsah stejně dobře, jako při běžné výuce v mateřském jazyce, ale i výzkumy, které dokazují, že někdy je výuka obsahu ve srovnání s výukou v mateřském jazyce méně efektivní.²⁶

Výzkumy jsou zaměřovány na jednotlivé složky CLILu, a to na cizí jazyk, obsahovou složku nejazykového předmětu a kognitivní rovinu.

1.7.1 Výzkumy zaměřené na rozvoj cizího jazyka

Většina výzkumů zkoumajících efektivitu CLILu je zaměřena na rozvoj jazyka. K výzkumům se využívá videonahrávek, na základě kterých se analyzují komunikační vzorce

---

²⁴ TEJKALOVÁ, Lenka. CLIL-jazykové roviny a porozumění odbornému předmětu. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10423/clil-%20jazykove-roviny-a-porozumeni-odbornemu%20predmetu.html/>

²⁵ KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference*, s. 27.

²⁶ HANUŠOVÁ, Světlana a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL v české školní praxi*, s. 13-14.

ve třídě, standardizovaných jazykových testů nebo srovnávacích testů k porovnávání výsledků mezi běžnými a CLILovými třídami.

Hlavním přínosem CLILu pro cizí jazyk je mimo intenzivní práce s cizím jazykem to, že jazyk není považován a vnímán jako cíl výuky, ale jako prostředek k osvojení nových znalostí, čímž dochází k přirozenému osvojování jazyka. Žáci se jazykové struktury a nová slovíčka učí až ve chvíli, kdy je potřebují a mohou je ihned aktivně používat, nikoliv tedy do zásoby, jak tomu bývá v běžné výuce.

Na základě výzkumu, při kterém byl použit standardizovaný test z cizího jazyka, bylo dokázáno, že v CLILové třídě dosáhlo více žáků (ve srovnání s běžnou třídou) požadované jazykové úrovně. Dlouhodobá studie probíhající v Německu potvrdila u žáků vyučovaných metodou CLIL komunikativní dovednost, která odpovídá dvouletému náskoku před žáky, kteří absolvovali tradiční výuku.²⁷

1.7.2 Výzkumy zaměřené na obsahovou složku nejazykového předmětu

Výzkumy zaměřené na obsahovou složku spíše srovnávají výstupy CLILového vyučování, než aby zachycovaly a analyzovaly příčiny zjištěných výsledků.

Neexistuje mnoho výzkumů, které by dokazovaly zásadní přínos pro nejazykový předmět. Hlavní přínos je spatřován především v tom, že žák pracuje usilovněji, když se snaží porozumět cizímu jazyku, a zároveň učitel více zdůrazňuje stěžejní myšlenky.

Většina výzkumů prokázala, že důležitým parametrem pro hodnocení žáků v odborném předmětu vyučovaném metodou CLIL je jazyk, ve kterém probíhá zjišťování dosavadních výsledků (např. i testy PISA dovolují žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího/testovacího jazyka z testování vyloučit a v zemích s několika vyučovacími jazyky umožňují žákům zvolit si testovací jazyk). Neúplná nebo nesprávná odpověď ve vyučovacím (cizím) jazyce může totiž upozornit na nedostatečnou jazykovou výbavu pro formulaci řešení, nikoliv na nepochopení úlohy nebo neschopnost ji vyřešit.

Stohler²⁸ se věnovala v letech 2002-2004 analýze příčin chyb, které žáci dělali v průběhu hodin a při ústním zkoušení. Ve svém výzkumu dospěla k závěru, že CLIL nemá na výkon žáků v nejazykových předmětech negativní vliv, a to zejména v případě, když je žákům při testování povoleno používat mateřský jazyk (zadání bylo v cizím jazyce, ale

²⁷ PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na rozvoj cizího jazyka. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-3-vyzkumy-zamerene-na-rozvoj-ciziho-jazyka.html>

²⁸ U. Stohler – doktorka na Univerzitě v Bernu ve Švýcarsku

odpovídat mohli žáci i v jazyce mateřském). Když probíhalo testování žáků pouze v cizím jazyce (zadání i odpovědi žáků byly jenom v cizím jazyce), výsledky žáků mírně zaostávaly za výsledky žáků běžné výuky.

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že CLIL nemá záporný vliv na výkonnost v nejazykovém předmětu, pokud testování probíhá v mateřském jazyce či užívání mateřského jazyka povoluje, popřípadě pokud je při testování cizí jazyk zjednodušen.²⁹

1.7.3 Výzkumy zaměřené na kognitivní rozvoj

Řada výzkumů prokázala, že CLIL rozvíjí sebedůvěru, schopnost řešit problémy a zvyšuje dovednost učit se. Má také schopnost motivovat a posilovat nezávislost žáků, rozvíjet schopnost soustředění a budovat pozitivní postoje k učení.

Blakemore³⁰ a Frithe³¹ provedly výzkum, ve kterém dospěly k závěru, že během výuky CLIL se kognitivní procesy žáků kvalitativně odlišují od myšlenkových operací při běžné výuce v mateřském jazyce a také že CLIL vede žáky k zapojení vyšších kognitivních funkcí (vyvozování hypotéz, srovnávání atp.).

Ve Velké Británii provedla roku 2005 skotská profesorka Do Coyle výzkum, ve kterém se zaměřila na motivační potenciál CLILu. Ve výsledku pak zdůraznila aktivizační potenciál CLILu jak u žáků, tak i u učitelů. Z motivačních aspektů pro učitele přikládá Coyle velký význam spolupráci, rozvoji didaktického repertoáru, možnosti aktivně se podílet na tvorbě kurikula i náplni jednotlivých hodin.

Byly zrealizovány i studie, které se vedly za účelem zjištění toho, jestli cizojazyčná výuka opravdu přináší i jiné výhody než čistě jazykové. Zkoumalo se, zda není efektivnější studovat nejazykový předmět v cizím jazyce proto, že žáci mohou docílit lepších studijních výsledků ve srovnání se žáky, kteří mají výuku v jazyce mateřském. Z těchto výzkumů vyplynulo, že kognitivní schopnosti žáků vyučovaných skrze CLIL se téměř neliší od schopností žáků, kteří absolvovali běžnou výuku. Tato skutečnost může zdánlivě oslabovat tvrzení o přínosech CLILu. Avšak na druhé straně, vzhledem k tomu, že testování poznávacích dovedností probíhalo v mateřském jazyce žáků, tento výsledek potvrdil, že CLIL

---

²⁹ PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na přínos CLILu pro nejazykový předmět. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-4-vyzkumy-zamerene-na-prinos-clilu-pro-nejazykovy-predmet.html>

³⁰ S. J. Blakemore – britská neuroložka

³¹ U. Frithe – vývojová psycholožka

určitě neoslabuje schopnost žáků přemýšlet v mateřském jazyce. Dokonce bylo prokázáno, že žáci z CLILových programů si výrazně lépe vedli v úlohách vyžadující vyšší kognitivní dovednosti.³²

---

³² PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na kognitivní rozvoj a motivaci. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-2-vyzkumy-zamerene-na-kognitivni-rozvoj-a-motivaci.html>

2 Kritéria pro zavádění metody CLIL do výuky

Metoda CLIL obohacuje vzdělávací proces o velké množství výhod, přičemž její zavedení do výuky s sebou přináší řadu otázek, které je potřeba vyřešit, aby výuka byla efektivní a bylo dosaženo požadovaných cílů.

V případě nerespektování a nezajištění základních podmínek, které jsou pro CLIL žádoucí, může totiž dojít i k určitým negativním projevům.

2.1 Rizika a výhody

Velmi často dochází k velkému a zásadnímu problému již při zavádění CLILu do škol, kdy vedení školy nemá dostatečné informace o této metodě, a integrace tak probíhá nesystematicky.³³

Co se týká vyučujících, tak nejobvyklejším problémem je velké množství nároků a požadavků na ně kladených. Určitě je to časová náročnost vyhledávání materiálů a tvorby efektivních příprav, ale také obtíže související s kvalifikovaností učitele a schopností vyučovat dva předměty zároveň. V dnešní době však není nutné mít obavy, jelikož materiálů pro výuku CLIL neustále přibývá a existují i velmi přínosné knižní a internetové zdroje. Učitel nemusí striktně vycházet z jedné učebnice, ale může využívat i dalších jiných materiálů. Nemusí se ani strachovat z nedostatečné jazykové úrovně, protože by měl mít možnost konzultovat jazykovou část hodiny s vyučujícím cizího jazyka.

O úspěšném zavedení CLILu do škol rozhoduje i dostatečná informovanost rodičů. Jestliže rodiče ví, co tato metoda obnáší, jak se realizuje, co rozvíjí a co je jejím cílem, určitě ji rádi uvítají. CLIL bývá někdy mylně spojován s přetěžováním žáků. Bezsporně jsou na ně kladeny větší nároky spjaté s větší mírou aktivity, což ale v důsledku žákům prospěje. Více vynaloženého úsilí a aktivity podporuje lepší fixaci učiva a rozvíjí komunikační dovednosti.³⁴

Zásadní pro integraci a úspěšnost CLILu je motivace učitelů a vhodný způsob jeho zavedení. Podoba CLILu musí jednoznačně vycházet z kontextu a podmínek dané školy

---

³³ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 11.

³⁴ BENEŠOVÁ, Barbora. *Metoda CLIL: Krátký pohled do historie, využití metody CLIL v Evropě, přínosy a úskalí používání metody CLIL ve výuce. Obsahově a jazykově integrované vyučování na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií.* [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://clil.nidv.cz/dokument_2.html

a regionu. Aby se předešlo možným rizikům, je důležité zmapovat možnosti pedagogického sboru a dané školní komunity. Škola by také měla propagovat CLIL na veřejnosti a měla by být schopna reagovat na aktuální potřeby ze strany rodičů a žáků. Velký význam se přikládá spolupráci v rámci školy, ale i mimo ni. Bez aktivní vzájemné spolupráce mezi učiteli, bez podpory vedení školy a materiálního zázemí se může stát, že implementace CLILu bude velmi obtížná.³⁵

Zavedení a následné využívání metody CLIL s sebou přináší i mnoho pozitiv.

V CLILovém vyučování by se měly uplatňovat aktivizační učební metody, při kterých jsou žáci aktivně zapojeni do učebního procesu, a tím dochází k lepšímu a trvalejšímu zapamatování učiva. Vhodně zvolené metody zajišťují otevřenost a flexibilitu žáků a zároveň se žáci dokážou i naučit přirozeným způsobem slovní zásobu – přes herní aktivity, písničky, kreslení, říkanky aj.

Při výuce CLIL se užívá takových strategií a organizačních forem, které žákům umožňují spolupracovat a komunikovat, což má za následek zlepšení komunikačních kompetencí žáků.

Díky tomu, že v CLILu dochází k integraci jazykového a nejjazykového předmětu, vyučující ušetří čas přes efektivně zprostředkované obsahy, které jsou obsáhnuté ve více předmětech, a zároveň dochází ke spojení cizího jazyka s reálným životem.³⁶

Velkým pozitivem metody je také zvýšení možnosti uplatnění žáků na trhu práce (i v zahraničí) a příprava na další studium a u vyučujících zvýšení profesní kvalifikace.³⁷

2.2 Příprava a plánování výuky CLIL

Plánování a příprava na hodiny CLIL jsou velmi podstatné a nezanedbatelné, zejména ve fázi zavádění této metody do výuky. Učitel by se měl při plánování výuky soustředit na čtyři oblasti, které se v angličtině nazývají 4C's, tj. čtyři C a představují Content tedy obsah, Communication nebo-li komunikaci, Cognition čili poznávání a Culture nebo-li kulturu. Tyto oblasti lze chápat jako rámec, který určuje, jakým způsobem budou zprostředkovány znalosti

---

³⁵ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 12.

³⁶ KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference*, s. 25.

³⁷ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 11.

a dovednosti, jak bude využito jazyka, jaké poznávací procesy budou probíhat a s jakými aspekty kulturního povědomí budou žáci obeznámeni.

Již při přípravě a plánování je tedy žádoucí promyslet cíle, obsah, výukové metody a strategie, výukové materiály a způsob hodnocení.

2.2.1 Cíle

Výuka CLIL je charakteristická stanovením duálních cílů – učitel vymezuje cíle jazykové a cíle obsahové. Ideálně by měly být tyto cíle v rovnováze a navzájem by se měly doplňovat.

Z názvu CLIL plyne, že obsah předchází jazyk, tedy že jazykové cíle jsou vyvozovány z cílů obsahových. To ale neznamená, že důležitost a role jazyka je omezená.³⁸ Oba tyto cíle jsou stejně podstatné, i když mohou být rozvíjeny v jednotlivých vyučovacích hodinách v nestejně míře. Míra integrace jazyka do druhého předmětu závisí na konkrétní situaci, vhodnosti a volbě učitele.³⁹

Existuje však ještě třetí skupina cílů, a to cíle vztahující se k učebním dovednostem a strategiím žáků. Metoda CLIL je výrazně zaměřená na žáka a na jeho učební proces. Je jasné, že učit se obsah v jiném jazyce než mateřském je mnohem náročnější. Proto je nesmírně důležité při přípravě a plánování výuky zvažovat strategie podporující učení žáka a jeho učební dovednosti, které by měla výuka systematicky podněcovat a rozvíjet.⁴⁰

Při stanovování cílů by učitel měl brát v potaz věk žáků, podmínky výuky vycházející z ŠVP a také to, zda jsou žáci na tuto metodu již zvyklí a do jaké míry. Vždy by mělo být dbáno i na to, aby bylo pro žáky učivo srozumitelné a budilo v nich motivaci a zájem. Až za takových podmínek mohou být pak úspěšně rozvíjeny další cíle, jako například jazykové kompetence (schopnost užívat cílový jazyk), uvědomění si internacionalismu, komunikační dovednosti, aplikace již osvojeného učiva na nové aj.⁴¹

---

³⁸ VOJTKOVÁ, Naděžda. Pojetí, principy a cíle CLIL výuky. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-11-30].

Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/9-pojeti-principy-a-cile-vyuky/9-2-princip-clil-vyuky.html>

³⁹ BENEŠOVÁ, Barbora. Metoda CLIL: Krátký pohled do historie, využití metody CLIL v Evropě, přínosy a úskalí používání metody CLIL ve výuce. *Obsahově a jazykově integrované vyučování na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://clil.nidv.cz/dokument_2.html

⁴⁰ KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 12.

⁴¹ BENEŠOVÁ, Barbora. Metoda CLIL: Krátký pohled do historie, využití metody CLIL v Evropě, přínosy a úskalí používání metody CLIL ve výuce. *Obsahově a jazykově integrované vyučování na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://clil.nidv.cz/dokument_2.html

2.2.2 Obsah

Při výběru jazykového učiva za cílem jeho integrace do odborného předmětu by měl vyučující vycházet z toho, že vyučuje svůj předmět a že nemá být jeho cílem suplovat jazykáře. Vyučovací hodina by měla zejména rozvíjet slovní zásobu a dovednost porozumět čtenému nebo slyšenému textu. V hodině CLIL však nesmí scházet ani mateřský jazyk. Je totiž nutné, aby žáci znali terminologii daného učiva odborného předmětu i ve své mateřštině.

Pro výuku s prvky CLIL je velmi výhodné vybírat obsah, jehož osvojení cizí jazyk neztěžuje, ba naopak usnadňuje.⁴²

2.2.3 Monitorování a hodnocení

Role učitele v hodinách CLIL se liší od tradičního učitele „předavače“ znalostí. V hodině CLIL učitel vytváří příležitosti k učení, motivuje, pomáhá žákům překonávat překážky, je zprostředkovatelem jejich učení a průběžně monitoruje a hodnotí jejich práci.

Takový učitel prochází po třídě a sleduje dění, zjišťuje, zda-li žáci plní zadané úkoly, jestli nenarazili na problém, zda se vyjadřují dostatečně plynule a přesně. Jedním z cílů učitele je sledovat, s čím mají žáci problém, a nabídnout jim pak pohotově pomoc. Monitorování mj. umožňuje učiteli individuálně se věnovat slabším žákům nebo naopak žákům nadaným.

Významnou součástí monitorování je průběžné hodnocení práce žáků. Žáci by měli mít pocit, že učitel vnímá jejich práci, a měli by dostávat pravidelně zpětnou vazbu. Toto hodnocení by nemělo být formální, známkové. Učitel by si měl psát poznámky o chybách, a to jak obsahového, tak jazykového charakteru, a ve zpětné vazbě pak na ně upozornit.

CLIL učitel má monitorování a následnou zpětnou vazbu komplikovanější, protože musí brát v úvahu dvě roviny, obsahovou a jazykovou. Je však důležité si uvědomovat, co je stěžejním cílem dané aktivity, a nenechat se od tohoto cíle odvést nadměrným soustředěním např. na jazykové chyby.⁴³

2.2.4 Výukové metody a strategie

Vhodně zvolené učební metody jsou prospěšné celému učebnímu procesu.

---

⁴² KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 12-13.

⁴³ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 34-35.

V rámci výuky CLIL je vyučován nejazykový předmět a současně je systematicky rozvíjen cizí jazyk, přičemž se nepředpokládá pokročilá jazyková vybava žáků. Z této skutečnosti plyne, že během výuky je zapotřebí použít takové učební metody, které pomohou žákům překonat jazykové bariéry a povedou je k osvojení obsahu nejazykového předmětu společně s jazykovými dovednostmi.

Klíčovou součástí výuky je aktivita žáků. Nejlépe si totiž žáci osvojí obsah, když jim je dán prostor k aktivnímu zapojení do výuky. V takovém případě lze hovořit o tzv. aktivizačních metodách, což jsou postupy a procesy, prostřednictvím kterých žák přijímá s vlastním přičiněním informace a na jejichž základě si vytváří své vlastní úsudky. Tyto informace zpracovává a pak začleňuje do systému svých znalostí, dovedností a postojů. Při aplikaci aktivizačních metod je v centru dění žák, a tím je do vzdělávacího procesu aktivně zapojen.

Do aktivizačních metod patří různé didaktické hry jako např. vědomostní kvízy, křížovky, slepé mapy, vědomostní testy, ale i obtížnější metody jako je brainstorming, myšlenková mapa, skládkankové učení a další.⁴⁴

Mezi nejefektivnější typy výuky, metody a strategie CLILového vyučování patří scaffolding, problémové vyučování, metody kritického myšlení a pedagogický konstruktivismus.⁴⁵

2.2.4.1 Scaffolding

Termínem scaffolding souhrnně označujeme všechny prostředky a strategie, které žákům usnadňují práci s náročným textem či obsahem nebo jim pomáhají překonávat jazykovou náročnost úlohy. Scaffolding doslovně znamená „opora, lešení“ a také „stavění lešení“. Tato metoda vychází z přesvědčení, že člověku, který se teprve učí, musí učitel vybudovat lešení z nápověd, modelů, slovníčků, ukázek a návodů tak, že žák potom postupně lešení rozebírá a odstraňuje, až si umí poradit i bez něj. Cílem scaffoldingu není žákovi předložit již hotové řešení, ale umožnit a usnadnit mu vlastní cestu k vyřešení zadaného úkolu.⁴⁶

---

⁴⁴ KLEČKOVÁ, Gabriela a Michaela HLAVÁČOVÁ. CLIL-vhodné učební metody pro výuku CLIL vycházející z potřeb žáků. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13095/clil-vhodne-ucebni-metody-pro-vyuku-clil-vychazejici-z-potreb-zaku-.html/>

⁴⁵ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 23.

⁴⁶ Tamtéž, s. 35.

Každý vyučující má své ověřené strategie, techniky. Pro CLIL učitele je nezbytné si uvědomit, že musí stavět lešení hned dvojí. Zvyšovat náročnost je vhodné vždy pouze v jednom směru, respektive když se pracuje s novou látkou, je vhodné používat známé, dobře zažitě jazykové struktury, naopak pro přehledové a shrnovací aktivity je vhodné zaměřit se na rozvoj komunikačních dovedností a nabízet žákům nové výrazy.⁴⁷

Mezi strategie scaffoldingu lze zařadit např. cílenou práci s textem (zvýraznění, strukturování atp.), grafické organizátory (schémata, grafy, náčrtky, myšlenkové mapy), přeformulování zadání úlohy, mnemotechnické pomůcky, jazykové rámce, napovězené začátky vět aj.⁴⁸

2.2.4.2 Problémové vyučování

Problémové vyučování je typ výuky, který začleňuje jako klíčový prvek komplexní řešení úlohy. Tento typ vyučování je charakteristický především tím, že žákům chybí podstatná informace k vyřešení problému či zvládnutí úkolu. V CLILu navíc může jít o informace různého typu – nejen o odborný obsah, ale i o jazykovou slovní zásobu.

Učitel by měl žákům během výuky průběžně poskytovat nezbytnou pomoc při řešení problémů a při ověřování řešení, nemělo by chybět ani cílené řízení procesu, při kterém se žáci učí organizovat a plánovat vlastní práci. V poslední fázi pak dochází k systematizaci a upevňování poznatků.

Cílem problémového vyučování je, aby se žáci naučili nejen problém řešit, ale také aby si osvojili různé strategie a postupy, které mohou vést k řešení.

2.2.4.3 Metody kritického myšlení

Využitím metod, jež mají rozvíjet kritické myšlení, vyučující usiluje o to, aby žáci uměli pracovat s informacemi, třídit je, organizovat, dávat do souvislostí, pochybovat o nich, ověřovat je a na jejich základě si tvořit vlastní postoje a názory.

---

⁴⁷ TEJKALOVÁ, Lenka. Postavte žákům lešení! aneb jak na scaffolding v hodinách CLIL a nejen tam. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9797/postavte-zakum-lesení-aneb-jak-na-scaffolding-v-hodinach-clil-a-nejen-tam.html/>

⁴⁸ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 36.

Mnoho výzkumů o CLILu prokázalo, že jazyk, ve kterém se k nám informace dostávají, ovlivňuje, jak informace vnímáme nebo jaký názor si vytvoříme. Řada slov nemá v cizím jazyce přesný překlad, a proto je nutné zvolit opis nebo význam upřesnit. Podobně se tak v cizím jazyce liší emoční zabarvení, které s sebou různé výrazy nesou. Změna jazyka přirozeně vede ke změně perspektivy, např. pro žáky může být velmi zajímavé srovnávat historické události z perspektivy české a zahraniční nebo srovnávat mapy světa v jiném než obvyklém vyobrazení, čili bez Evropy v centru.

Každá komunikační dovednost (př. pochybování, organizace, formulace hypotéz atp.) zastupuje určitý okruh slovní zásoby nebo rovnou konkrétní gramatický jev. Příklad: žáci se nezačnou učit podmínkové věty proto, že na ně zrovna přišla v učebnici řada, ale protože je to přirozený způsob, jak formulovat hypotézu.

Metody rozvoje kritického myšlení nevedou pouze k rozvoji kognitivních dovedností, ale současně i k rozvoji konkrétních jazykových dovedností.⁴⁹

2.2.4.4 Pedagogický konstruktivismus

Konstruktivismus je pedagogický proud, který zdůrazňuje procesy objevování, myšlenkové konstrukce nových poznatků. Žák postupně nové poznatky začleňuje do již existujícího systému poznatků, rozšiřuje jej a aktualizuje. Učitel by měl být zprostředkovatelem dostatečného množství podnětů, měl by vést žáky a být jejich oporou, ale ne pouze poskytovatelem již hotových poznatků. Vyučující by měl také žákům pomoci znalosti upevnit, uvědomit si význam objevu. Sociální konstruktivismus navíc klade důraz na kolektivní učení, při němž se žák nejefektivněji učí v komunikaci s vrstevníky.

Konstruktivismus nehodnotí chybu jako selhání, ale jako příležitost k učení. Pozornost je věnována jak rozvoji poznávacích schopností, tak schopnosti učit se. Žáci své zkušenosti sdílejí, zobecňují a začleňují do již vytvořené kognitivní soustavy. Konstruktivismus usiluje o to, aby žáci neměli pouze formální znalosti, kdy sice umí např. něco přesně popsat, ale neumí poznatek využít v praxi.

Konstruktivistický přístup díky tomu, že klade důraz na komunikaci mezi spolužáky, poskytuje přirozený kontext pro rozvoj jazykových dovedností, což je v CLILu základem.⁵⁰

---

⁴⁹ ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*, s. 24-25.

⁵⁰ Tamtéž, s. 23.

2.2.5 Výukové materiály

Ve výuce CLIL je možno využít nepřeberného množství výukových materiálů. Jednotlivé materiály by měl učitel před použitím zkontrolovat, zda odpovídají požadovaným kritériím. Hlavními kritérii jsou: jazykové (odborná slovní zásoba, syntaktická a gramatická náročnost), obsahové (kognitivní náročnost a s ní související potřebný jazyk) a didaktické (vhodné aktivity a úkoly).⁵¹

Velkou výhodou je, že lze použít materiály běžně dostupné na internetu, např. schémata nebo animace s popisky v angličtině, filmy v angličtině, výukové modely aj. Často jsou to materiály, které nejsou v češtině dostupné nebo jsou do češtiny obtížně přeložitelné, mnohdy je dokonce překlad z technického důvodu nemožný. Využití těchto materiálů v nejazykovém předmětu má silný motivační význam. Žáci si uvědomí, že nemusí rozumět v cizím jazyce každému slovu a přesto rozumí celkovému smyslu mluveného či psaného sdělení. Cizí jazyk umožňuje mj. žákům dostat se k zajímavým zdrojům a alespoň částečně jim porozumět.⁵²

Pro vlastní vytvoření digitálních učebních materiálů existuje řada programů. Při užívání těchto programů si žáci procvičují slovíčka, ale i další slovní spojení a pokyny. Interaktivní výuka má taky tu výhodu, že žákům pomáhají v porozumění i různé animace, přirozená nápověda v podobě barev (zelená správně, červená špatně atp.). Takto vytvořené digitální materiály je pak možné přímo žákům poskytnout prostřednictvím e-learningu.⁵³

Osvědčeným programem je např. Hot Potatoes, který je z metodického hlediska vhodný pro učitele i žáky. Učitelé mají možnost vytvářet studijní materiály v atraktivní podobě (křížovky, kvízy aj.) a pak je umístit na webové stránky. Ani pro žáky není přímá práce s programem komplikovaná. Interaktivní cvičení poskytují žákům okamžitě zpětnou vazbu, a to ve formě sdělení u každé zodpovězené otázky, zda byla odpověď správná, nebo špatná, ale také celkovým zhodnocením v procentech. Žáci mají také možnost v průběhu vyplňování cvičení využít nápovědy, což se promítne do závěrečného procentuálního vyhodnocení.

Program lze použít k tvorbě materiálů zaměřených na procvičování, opakování nebo k samostudiu.⁵⁴

⁵¹ ŠMÍDOVÁ, Tereza a Lenka TEJKALOVÁ. *CLIL- integrovaná výuka cizího jazyka a odborného předmětu na 2. stupni základní školy a v nižších ročnících víceletého gymnázia*, s. 7.

⁵² KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ*, s. 13.

⁵³ KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference*, s. 81-82.

⁵⁴ NĚMEC, Otmar. *Tvorba interaktivních cvičení pro každého. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z:

2.3 Kompetence učitele

Úspěšnost realizace CLILu je závislá na několika faktorech. Stěžejní postavení má připravenost učitelů, respektive jejich dovednosti a znalosti potřebné pro CLIL výuku.⁵⁵

Výuka metodou CLIL vyžaduje od učitelů schopnost učit jeden nebo více předmětů v jiném jazyce, než ve kterém běžně probíhá výuka. Takoví učitelé jsou odborníci ve dvou ohledech.⁵⁶

Kompetence, které by měl mít učitel CLILu, souvisí s dalším speciálním vzděláváním pedagogů v oblasti CLIL, jelikož nestačí pouze absolvování tradičních odborných, didaktických a jazykových studijních programů.⁵⁷ I v případě, že je učitel teprve začátečníkem v CLIL výuce, jsou však důležité určité předpoklady pro to, aby výuka mohla už zpočátku probíhat úspěšně a efektivně.

Kompetence učitele lze rozdělit do třech základních oblastí: odbornost nejazykového předmětu, jazykové dovednosti a didaktické dovednosti. Kromě těchto základních kompetencí má velký význam i motivace a ochota učitele se CLIL výuce věnovat. Příprava takových hodin je časově velmi náročná a vyžaduje velké odhodlání a nasazení.⁵⁸

2.3.1 Kompetence v oblasti odborných vědomostí

V oblasti odbornosti nejazykového předmětu by měl učitel bezpečně rozumět učivu a dovednostem s učivem souvisejících.⁵⁹ Mnohdy dochází k mylné představě, že učitelem CLILu může být pouze ten, kdo plně ovládá cizí jazyk, tedy ten, který jazyk vyučuje. V případě tzv. soft CLILu, což znamená, že do hodiny cizího jazyka se integruje mezipředmětový obsah, by tato varianta byla vhodná a celkem přijatelná, ale v jiných případech dochází k problému z hlediska odborné způsobilosti vyučovat nejazykový předmět. Podobně jako například učitel českého jazyka nemůže vyučovat kvalitně biologii, v případě, že ji nemá vystudovanou, nemůže ani učitel cizího jazyka efektivně vyučovat nejazykový předmět. V takových případech se jedná o neobornou a nekvalifikovanou výuku. Eventuálně

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14141/tvorba-interaktivnich-cviceni-pro-kazdeho.html/>

⁵⁵ KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva*, s. 37.

⁵⁶ *Content and language integrated learning (CLIL) at school in Europe*, s. 41.

⁵⁷ KLEČKOVÁ, Gabriela. Příprava CLIL učitele. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/15-kompetence-ucitele-pro-clil/15-3-priprava-clil-ucitele.html>

⁵⁸ KLEČKOVÁ, Gabriela. Kompetence CLIL učitele. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13093/kompetence-clil-ucitele.html/>

⁵⁹ KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva*, s. 38.

může učitel cizího jazyka odučit nejazykový předmět, ale učební jednotka tak postrádá souvislosti daného předmětu, což mimo jiné výrazně ochuzuje či zkrusluje dané učivo. Je tedy možné, aby skrz metodu CLIL vedl výuku učitel, který není aprobován v cizím jazyce? CLIL učitel nemusí být aprobován v cizím jazyce, ale určitě pocítí malé znevýhodnění, zejména při identifikaci cílů a jazykových potřeb.

2.3.2 Kompetence v oblasti užívání cizího jazyka

Učitel by měl být schopen používat jazyk specifický pro odborný předmět a komunikovat v cizím jazyce v základních a běžných situacích. Měl by také zvládnout v cizím jazyce výuku organizovat a alespoň zčásti prezentovat učivo,⁶⁰ přičemž užívaný jazyk by měl odpovídat schopnostem žáků.⁶¹

Velmi problematické je však minimální jazykovou úroveň učitelů CLIL stanovit. Minimální jazyková úroveň je definovaná různě, a to od úrovně B1 až po úroveň C2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR⁶²). V současné době se ještě k této problematice nevztahuje žádný legislativní návrh.

Jazyková úroveň učitele by měla korelovat s formou CLILu. Např. nejjednodušší podobou CLILu je integrace prvků cizího jazyka do nejazykových hodin, která určitě vyžaduje menší jazykovou úroveň, než podoba tzv. soft CLIL, u které už jsou nutné perfektní jazykové dovednosti.⁶³

Nejvhodnějším učitelem je samozřejmě ten, který je aprobován v nejazykovém a jazykovém předmětu. Vhodná aprobační kombinace ale ještě není zárukou úspěchu, protože ne každý je schopen integrovat oba předměty a stanovit společné jazykové i obsahové cíle.

2.3.3 Kompetence v oblasti didaktiky

Odborné předmětové a jazykové kompetence učitele úplně nezaručují efektivní výuku. CLIL je vystavěn na specifické metodologii, pro kterou učitel potřebuje i dovednosti didaktické, aby vytvořil žákům vhodné učební prostředí. Učitel by měl uplatňovat aktivizující

⁶⁰ KLEČKOVÁ, Gabriela. Kompetence CLIL učitele. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13093/kompetence-clil-ucitele.html/>

⁶¹ KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva*, s. 38.

⁶² SERR poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikul, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat.

⁶³ KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva*, s. 44.

učební metody, přizpůsobovat výuku různým učebním stylům a potřebám, vytvářet různorodé situace pro učení, volit vhodné organizační formy, aktivně zapojovat žáky do učebního procesu, respektovat a zohledňovat jazykové vybavení žáků atp.⁶⁴ V této oblasti kompetencí je možno vyčlenit několik podoblastí schopností a dovedností, které se od CLIL učitele očekávají, a to schopnost osobní reflexe, pochopení CLIL zásad a základních prvků CLILu, obsahové a jazykové povědomí, znalost metodiky a hodnocení, schopnost provádět výzkum a formulovat klíčové výzkumné nálezy relevantní pro CLIL, mít přehled o výukových zdrojích a schopnost řídit třídu.

Z hlediska osobní reflexe by měl být učitel schopen vymezit svou úroveň jazykových znalostí podle SERR, zkoumat a formulovat způsoby práce se studenty, vypracovat a aktualizovat svůj vlastní profesní plán rozvoje, zkoumat dopad vlastní činnosti na proces učení aj.

V oblasti pochopení zásad a základních prvků CLIL se od učitele předpokládá dovednost popsat základní funkce CLIL přístupu (metodologie, definice, plánované výsledky), diskutovat o CLILu i ve veřejném prostředí, popsat strategie pro integraci CLILu.

Učitel by měl mít mimo jiné dostatečné obsahové a jazykové povědomí, měl by být schopen stanovit vhodný obsah, zvolit vhodné strategie na podporu jazykového vzdělávání a pro rozvoj kritického myšlení, vytvářet příležitosti pro posílení obsahu vyučování atd.

V CLILu má metodika a hodnocení jiné postavení než v běžné výuce. V tomto případě by se měl vyučující zaměřit na podporu žáků, aby byli schopni provádět sebehodnocení, byli více autonomní, byli schopni spolupracovat s učitelem i se spolužáky, přičemž jejich spolupráce by měla vést ke zlepšení a optimalizaci učení. Velký význam má i spolupráce s kolegy, schopnost zavádět nové strategie, formulovat specifické posouzení potřeb a cílů.

Další podstatnou dovedností je umět provést výzkum a následně jej zhodnotit. S touto dovedností souvisí i schopnost kriticky analyzovat výzkumné články týkající se CLILu a kriticky interpretovat výsledky výzkumu a hodnocení.

Každý učitel by měl mít přehled o výukových zdrojích, které mají pomáhat žákům rozvíjet smysl pro experimentaci s jazykem a obsahem a naučit žáky řídit vlastní učení. K této kompetenci náleží i schopnost posoudit výukové materiály a prostředí, identifikovat potenciální problémy a navrhnout jejich řešení.

---

⁶⁴ KLEČKOVÁ, Gabriela. Kompetence CLIL učitele. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13093/kompetence-clil-ucitele.html/>

Nezbytným předpokladem je také zvládnout řídit třídu a organizovat vyučovací hodinu. To vyžaduje specifické znalosti o třídě, její dynamice, ale i znalosti o možnostech a technikách řízení. Samozřejmostí je, že by měl učitel umět znalosti použít v praxi. Vyučující by měl brát ohled i na žáky s širokým rozsahem potřeb, tj. na žáky se specifickými vzdělávacími potřebami, na žáky ze znevýhodněného prostředí a žáky mimořádně nadané.⁶⁵

2.3.4 Spolupráce učitelů

Pro výuku CLIL má velký význam spolupráce učitelů. V případě, že učitel nemá buď základní odborné kompetence, nebo dostatečné jazykové vybavení, se nabízí tzv. team teaching čili učení ve dvou, kdy učitel nejazykového předmětu a učitel jazykového předmětu jsou v úzké spolupráci a oba se podílejí na přípravě výuky i její realizaci. Tento způsob výuky je však velmi finančně náročný a vyžaduje u obou učitelů určité kompetence spojené s týmovým učením.⁶⁶

Jejich spolupráce se může týkat všech fází vyučovacího procesu. Nejčastější je spolupráce ve fázi přípravy a plánování, a to jak krátkodobého, tak i dlouhodobého. Vyučující nejazykového předmětu by měl s kolegou jazykářem prokonzultovat jazykovou úroveň žáků, do jaké míry rozumí psanému a slyšenému textu, jaká je jejich slovní zásoba atp., aby pak mohl vhodně naplánovat výuku. Velký význam má kromě konzultace s vyučujícím jazyka i absolvování několik náslechnů v jeho hodinách. Tím učitel nejazykového předmětu zjistí, jaká je aktuální jazyková úroveň žáků, a naučí se i používat některé techniky užívané ve výuce cizího jazyka.

Ve fázi vyučovací týmová výuka probíhá tak, že v hodině jsou přítomni oba vyučující a společně obsah zprostředkovávají. Určitě hodina neprobíhá způsobem, že učitel odborného předmětu přednáší obsah v mateřském jazyce a učitel jazyka jej překládá.

V českých školách týmová výuka probíhá spíše odděleně, tzn. že ve vyučovací hodině je přítomen pouze jeden učitel, který předem spolupracoval s kolegou, společně připravili vyučovací materiály.

---

⁶⁵ MARSH, David a Peeter MEHISTO. *European Framework for CLIL Teacher Education*, s. 15-27.

⁶⁶ KLEČKOVÁ, Gabriela. *Kompetence CLIL učitele. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13093/kompetence-clil-ucitele.html/>

Vzájemná spolupráce vyučujících podporuje efektivitu výuky, ale i další profesní rozvoj učitelů.⁶⁷

2.3.5 Kompetence CLIL učitele v kontextu českého školství

V České republice došlo k výraznému rozvoji CLILu až po roce 2005. Tento rozkvět je spjat zejména s regionálními a národními projekty, které se zaměřují i na další vzdělávání pedagogů. Velkou měrou k podpoře a rozmachu CLILu přispívá svými materiály a odbornými články i *Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků*. Významnou roli v rozvoji této metody hrají i pedagogické fakulty, které poskytují speciální programy zastřešující základní problematiku CLILové výuky. Ačkoliv tyto programy vznikají za cílem zajištění kvalitní přípravy učitelů, v České republice neexistuje žádná rozsáhlejší odborná studie, která by se zabývala kompetencemi českých CLIL učitelů.

Kompetencím však bylo věnováno několik projektů (př. *Zvýšení jazykových kompetencí žáků a pedagogů a zlepšení metodických znalostí kvalifikovaných pedagogických pracovníků*), z nichž vyplynulo několik skutečností. Například se ukázalo, že převažuje transmisivní model výuky, zapojení žáků je omezené, učitelé mají nedostatečné kompetence již ve všeobecných pedagogických dovednostech aj. Z hlediska úspěšné realizace CLILu jsou tyto skutečnosti překážkami. Jestliže metody výuky nevycházejí z konstruktivistického pojetí vyučování a z aktivního zapojení žáků, dochází k omezení osvojování odborných i jazykových znalostí, čili žáci nezískají požadované vědomosti a dovednosti ani v jedné oblasti. Jsou-li tyto nedostatky spojeny ještě s nedostatečnou jazykovou výbavou, úspěšné zavedení CLILu je za takových podmínek náročné a je potřeba příprava učitelů hned z několika hledisek.

V českém školství je sice příprava učitelů 2. stupně ZŠ a SŠ specifická svou dvouoborovou kombinací, avšak bylo zjištěno, že pro přípravu CLILu jsou tyto programy po stránce odborné, jazykové a didaktické nedostatečné. Integrovaná výuka totiž vyžaduje speciální přípravu, která může probíhat v rámci pregraduální přípravy pedagogů anebo prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

---

⁶⁷ KLEČKOVÁ, Gabriela. Spolupráce CLIL učitelů. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/15- kompetence-ucitelu-pro-clil/15-4-spoluprace-clil-ucitelu.html>

V současné době jsou první adepti na ryze CLIL učitele na několika pedagogických fakultách. Převážně se jedná o jednosemestrální nebo maximálně dvousemestrální studium zaměřené na integraci obsahu a jazyka ve vyučování. Zatím ještě u nás neexistuje žádný akreditovaný studijní program, jehož absolventem by byl plně kompetentní CLIL učitel. Takový studijní program by byl jistě vítaný, ale zdá se být velmi komplikované jej zasadit do současné podoby pregraduální učitelské přípravy. Jako schůdnější se spíše jeví další vzdělávání učitelů, které již bylo v této oblasti podniknuto v rámci různých evropských projektů.⁶⁸

---

⁶⁸ KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva*, s. 46-48.

3 CLIL, hudební výchova a cizí jazyk v kurikulárních dokumentech

České školství prošlo na počátku 21. století velkou reformou. Došlo ke změnám v pojetí cílů i v pohledu na vzdělávací obsah. Reformní myšlenky jsou zpracovány v nově vzniklých kurikulárních dokumentech. Jelikož se jedná o poměrně novou skutečnost, nabízí se přiblížit systém kurikulárních dokumentů a pojetí hudební výchovy, cizího jazyka a metody CLIL v nich.

3.1 Česká školská politika a kurikulární dokumenty

Do českého vzdělávání byl na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání zaveden systém více úrovní tvorby vzdělávacích programů.⁶⁹ Kurikulární dokumenty jsou proto tvořeny na dvou úrovních, na úrovni státní a školní.

Státní úroveň reprezentují *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice* a *Rámcové vzdělávací programy*.⁷⁰ Národní program rozvoje vzdělávání v ČR vymezuje zásadní principy kurikulární politiky státu, zásady pro tvorbu rámcových vzdělávacích programů, podmínky pro jejich zavádění do škol a některé další organizační a legislativní předpoklady pro realizaci kurikula.

Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou vytvářeny zvlášť pro jednotlivé vzdělávací obory (předškolní, základní, gymnaziální atp.).⁷¹ V RVP jsou konkretizovány obecné cíle vzdělávání, vymezovány vzdělávací oblasti, specifikovány klíčové kompetence podstatné pro osobnostní rozvoj žáků a charakterizovány očekávané výsledky vzdělávání. V neposlední řadě udávají rámec a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů.⁷²

Ve školní praxi (školní úroveň) je nejvyužívanějším kurikulárním dokumentem *Školní vzdělávací program (ŠVP)*, podle kterého se realizuje vzdělávání na jednotlivých školách.

⁶⁹ *Rámcové vzdělávací programy. Národní ústav pro vzdělávání.* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

⁷⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

⁷¹ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 2. stupeň základní školy: metodický průvodce*, s. 15-16.

⁷² *Rámcové vzdělávací programy. Národní ústav pro vzdělávání.* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

V systému kurikulárních dokumentů stojí nejnižší, avšak jeho význam pro výuku a školu je zásadní.

Pomocným materiálem, který ale nepatří do dokumentů kurikula, je *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů*. Jedná se o jakousi metodickou příručku, která napomáhá školám při koncipování ŠVP.⁷³

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Rámcové vzdělávací programy a Školní vzdělávací programy jsou veřejnými dokumenty, a jsou tedy přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.⁷⁴

3.2 Pojetí hudební výchovy v RVP

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je hudební výchova reprezentována jako obor, který umožňuje žákům pronikat do světa hudby a hudebního umění, respektive poznávat zákonitosti hudby přes vlastní aktivní a tvořivé muzicírování, ale i prostřednictvím návštěv koncertů, sledování multimédií a práce s nimi, četby aj.⁷⁵

Hudební výchova společně s výtvarnou a dramatickou výchovou zastupují vzdělávací oblast Umění a kultura. Vzdělávání v této oblasti přináší osvojování s estetickým účinkem. Během procesu uměleckého osvojování dochází k rozvoji tvořivosti, estetického citění, vnímavosti jedince k uměleckému dílu, k okolnímu světu i k sobě samému. Součástí procesu je také hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění, schopnost vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V rámci tvořivých činností jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, gesta, mimiky aj.⁷⁶

---

⁷³ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 2. stupeň základní školy: metodický průvodce*, s. 15-16.

⁷⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

⁷⁵ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Postavení hudební výchovy v RVP ZV a její metodologická východiska. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/42/postaveni-hudebni-vychovy-v-rvp-zv-a-jeji-metodologicka-vychodiska.html/>

⁷⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

3.2.1 Specifické cíle hudební výchovy

Hudební výchova umožňuje žákům projevovat a uspokojovat přirozenou potřebu setkávání s hudbou. Tuto nezbytnost předmět rozvíjí, podněcuje a kultivuje v soustavě hudebně výchovných činností s širším záměrem obohacovat jejich estetické vnímání a prožívání světa.

Ve shodě s přirozeným emocionálním, rozumovým a fyziologickým rozvojem žáků je hudební výchova zaměřena na to, aby žáci kultivovali svou hudebnost v oblasti zpěvního hlasu, hudebního sluchu, smyslu pro rytmus, harmonického a melodického cítění, představivosti a fantazie, hudební paměti, aby rozvíjeli své receptivní, reprodukční a produkční schopnosti a dovednosti poslechovými, vokálními, instrumentálními a hudebně pohybovými aktivitami, dále aby porozuměli hudebně vyjadřovacím prostředkům a společenským funkcím hudby jednotlivých uměleckých epoch a postupně se orientovali v jejich základním stylovém a slohovém rozvrstvení a aby získali vhled do hudební kultury české i jiných národů.⁷⁷

Jedině hudební výchova poskytuje žákům možnost nenásilně vstupovat do komunikace s hudbou tak, aby mohli poznat hudbu ve všech jejích možných podobách a funkcích. Tuto interakci s hudbou totiž jedinec (pokud není přímo s hudbou spojen, př. žák ZUŠ, člen muzikantské rodiny atp.) nemá možnost zažít nikde jinde, než právě v hodinách hudební výchovy. Tento vztah s hudbou je důležitý nejen pro hudební rozvoj, ale i pro celkový rozvoj osobnosti.⁷⁸

3.3 Pojetí cizího jazyka v RVP

Cizí jazyk společně s vyučovacím předmětem Český jazyk a literatura patří do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace.

Tato vzdělávací oblast má ve výchovně vzdělávacím procesu stěžejní postavení, jelikož k zásadním znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání patří dobrá úroveň jazykové kultury. Cílem jazykové výchovy je především podpora rozvoje

---

⁷⁷ JERÁBEK, Jaroslav. *Vzdělávací program Základní škola včetně osnov Ekologického přírodopisu, osnov Volitelných předmětů, Úprav a doplňků, učebních plánů s rozšířeným vyučováním*, s. 216.

⁷⁸ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Postavení hudební výchovy v RVP ZV a její metodologická východiska. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/42/postaveni-hudebni-vychovy-v-rvp-zv-a-jeji-metodologicka-vychodiska.html/>

komunikačních kompetencí a vybavení žáka znalostmi a dovednostmi umožňující správně vnímat jazyková sdělení různého charakteru, porozumět jim a vhodně se vyjadřovat.

Cizí jazyky podněcují chápání a objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem, a poskytují živý reálný základ a předpoklady pro komunikaci žáků v rámci integrované Evropy a světa.

Osvojováním cizích jazyků dochází ke snižování jazykových bariér a ke zvyšování mobility jednotlivců v jejich osobním životě, v dalším studiu i v budoucím pracovním uplatnění. Cizí jazyk napomáhá žákům rozlišovat způsoby života obyvatel jiných zemí a jejich odlišné kulturní tradice a prohlubuje vědomí závažnosti vzájemného mezinárodního porozumění a tolerance.

V současnosti je v českém školství snaha podporovat výuku cizích jazyků, a proto byl do Rámcového vzdělávacího programu od školního roku 2013/2014 začleněn další cizí jazyk, pro který musí škola využít minimálně 6 disponibilních hodin.⁷⁹ Bezesporu je tato tendence posilována i využíváním nejrůznějších výukových metod a strategií přispívajících k rozvoji jazykových kompetencí žáků.

3.4 Metoda CLIL a RVP

V současném vzdělávání se proměňuje pozice jazyků. Kromě jazyka vyučovacího, v němž probíhá větší část výuky ve škole, lze rozlišit i roli jazyka jako vyučovacího předmětu a roli jazyka v ostatních předmětech. Označení vyučovací jazyk setřel pomyslnou hranici mezi jazykem mateřským a jazykem cizím. Tím se zohledňuje nejen odlišnost žáků a studentů na školách, kdy ne všichni užívají stejného mateřského jazyka, ale také potřeby současné informační společnosti, v níž je komunikační role jazyka obzvláště klíčová.

Dnes všemi vyučovacími předměty i všemi procesy školní reality prostupují jazyky. I to je důvod, proč je jazykové vzdělávání v RVP součástí vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace.

V CLILu je cizí jazyk součástí vybraných vyučovacích neязыkových předmětů, čímž dochází k integraci. Metodologie CLIL vnáší do výuky neязыkového předmětu to nejcennější, co vůbec jazyková výuka může nabídnout, a to interkulturní poznávání, přesnější a analytické myšlení, přirozené použití jazyka, výrazně přizpůsobený obsah v cizím jazyce.

---

⁷⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Metoda CLIL plně přispívá k rozvoji klíčových kompetencí a myšlenka čtyř C (communication, content, cognition, culture) odpovídá zásadním principům RVP. Pro srovnání:

- RVP: klíčové kompetence, prostřednictvím kterých se ve vzdělávacím procesu zdůrazňuje orientace na vědomosti a dovednosti využitelné v praktickém životě,
CLIL: vhodně zvolené výukové metody a strategie ve výuce CLIL postupně a přirozeně rozvíjí všechny klíčové kompetence;
- RVP: vzdělávací obsah je formulován prostřednictvím očekávaných výstupů,
CLIL: ve výuce CLIL jsou výukové cíle a aktivity definovány podle náročnosti, přičemž se vychází z Bloomovy taxonomie;
- RVP: průřezová témata jako okruhy aktuálních problémů současného světa, př. multikulturní výchova,
CLIL: při výuce je zdůrazněn rozvoj interkulturních dovedností;
- RVP: k realizaci vzdělávacího obsahu včetně vhodné integrace a výběru různých metod a forem výuky se přistupuje komplexně,
CLIL: výuka CLIL spočívá v integraci vzdělávacího obsahu a výběru vhodných a rozmanitých strategií;
- RVP: při stanovování stěžejních bodů vzdělávacího procesu je učitelům umožněno efektivně integrovat cizí jazyk a nejazykové vyučovací předměty v rámci jejich školních vzdělávacích programů,
CLIL: v CLILu je zapotřebí brát ohled na výukový kontext školy, ročníku a třídy a vhodně přizpůsobovat podmínky i výukové materiály.⁸⁰

3.5 Ukotvení CLILu v ŠVP

V současnosti již existují školy, jejichž ŠVP podporuje výuku nejazykových předmětů v cizím jazyce. V takovém případě by se měly školy zaměřit na jazykové učební osnovy, ale i na osnovy odborných předmětů nebo alespoň na průřezová témata spojená s gramotností a dovednostmi, které jsou potřebné k osvojení cizího jazyka.

Změny v ŠVP ve prospěch výuky CLIL se vztahují především k obsahům vzdělávacích oborů (učební osnovy, časové dotace). Integrace cizího jazyka a nejazykového

---

⁸⁰ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. CLIL a rámcové vzdělávací programy. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy.html>

vyučovacího předmětu musí splňovat několik kritérií, např. naplnit očekávané výstupy nejazykového předmětu i cizího jazyka, zachovat minimální časové dotace nejazykového předmětu a cizího jazyka aj.

3.5.1 Podoby implementace CLILu

Při obměně školního kurikula je důležité rozhodnutí, kterou ze tří podob CLILu do osnov zakomponovat. Toto rozhodnutí by mělo primárně vycházet z kvalifikovanosti vyučujících.

Jestliže škola s touto metodou teprve začíná, obvykle integruje do nejazykových hodin pouze prvky cizího jazyka. Jedná se o základní typ, v němž je cizí jazyk do nejazykového předmětu zapojen v nejmenší možné míře. V takto orientovaném vyučování lze cizí jazyk posilovat občasnými vstupy nebo jej lze využít pro úvod do problematiky či k závěrečnému shrnutí tématu. Pro motivaci a nenásilné seznamování s cizím jazykem je možné zařadit do výuky krátké herní aktivity, tzv. jazykové sprchy. Učitel může žákům zadávat pokyny a instrukce v cizím jazyce, což u žáků posiluje jazykové dovednosti. Za uplatnění cizího jazyka v nejazykovém předmětu zodpovídá učitel odborného předmětu.

Je to jedna z možností, jak si žáci mohou zvykat na výskyt cizího jazyka v odborném předmětu. Škola pak může v budoucnu přejít i k jiné podobě této metody.⁸¹

Druhou formou je tzv. hard CLIL spočívající v tom, že část nebo celý obsah nejazykového vyučovacího předmětu je vyučován v jiném jazyce než mateřském. Tato varianta je většinou podřízena vzdělávacímu obsahu (obsahovému cíli).⁸² V tomto případě je optimální, když je učitel aprobovaný na cizí jazyk i odborný předmět nebo když dva vyučující (jeden s aprobační na nejazykový předmět a druhý na cizí jazyk) úzce spolupracují a střídají se po jednotlivých hodinách (team teaching).⁸³

Třetí podoba CLILu tzv. soft CLIL je založena na začlenění tematického obsahu daného nejazykového předmětu do cizojazyčné výuky tak, že výběr obsahu je podřízen jazyku

⁸¹ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. Integrace CLILu ve školním vzdělávacím programu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy/5-2-integrace-clilu-ve-skolnim-vzdelavacim-programu.html>

⁸² ŠMÍDOVÁ, Tereza. Způsoby realizace CLIL ve výuce. *CLIL aneb Moderní vzdělávání pro 21. století*. [online]. [cit. 2014-01-20].

Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=43509&view=5473>

⁸³ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. Integrace CLILu ve školním vzdělávacím programu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy/5-2-integrace-clilu-ve-skolnim-vzdelavacim-programu.html>

(jazykovému cíli).⁸⁴ Soft CLIL realizuje vyučující cizího jazyka, a je tedy plně zodpovědný za integraci obsahu odborného předmětu v jazykové hodině. Hodnocení obsahu má spíše formativní charakter a doplňuje jazykové hodnocení, jež je ve výuce cizího jazyka primární.

V ŠVP je možné CLIL popsat i způsoby, které odráží personální obsazení, organizační formu či konceptuální zakotvení ve škole, např. projektový, tematický CLIL aj.

Projektový CLIL bývá velmi často součástí projektového dne a většinou dochází k propojení více vzdělávacích obsahů hned z několika vyučovacích předmětů.

Základem tematického CLILu je celoroční téma, které je ještě rozčleněno do dalších témat. Hlavní téma sjednocuje všechna ostatní integrovaná témata. Jednotlivá dílčí témata potom mohou být náplní několika dalších vyučovacích předmětů, přičemž každý předmět většinou nahlíží na téma z jiného úhlu pohledu. Tematické plány v obou předmětech jsou vytvořeny tak, aby se prolínaly. V kompetenci vyučujícího cizího jazyka je mj. rozpracovat jazykové prostředky, které mají být rozvíjeny, a ve spolupráci s učitelem nejazykového předmětu pak blíže určí, co je cílem tematického propojení celků, a následně stanoví integrovaný obsah učiva daného tématu. Nezbytná je také vzájemná domluva mezi učiteli ohledně organizace výuky.

Zavedení jakékoliv podoby CLILu do škol přináší zajímavý způsob práce. Uvedením této metody v ŠVP se škola zaslouhuje o moderní výuku, která umožňuje přirozené propojení odborného předmětu s cizím jazykem.⁸⁵

3.6 Integrace a mezipředmětové vztahy

V pedagogické veřejnosti je častým nedostatkem zaměňování pojmů integrace a mezipředmětové vztahy. Je proto vhodné tyto dva pojmy osvětlit a uvést mezi nimi rozdíl a vzájemný vztah.

---

⁸⁴ ŠMÍDOVÁ, Tereza. Pojem CLIL. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/1-pojem-clil.html>

⁸⁵ ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. Integrace CLILu ve školním vzdělávacím programu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy/5-2-integrace-clilu-ve-skolnim-vzdelavacim-programu.html>

3.6.1 Pojem integrace

Pojem integrace (úplnost, scelení, ucelení) je v oblasti pedagogiky vnímán různým způsobem a má několik významů. V adjektivní podobě je často spojován zejména s pojmy škola, vzdělání a výuka, čímž dochází ke vzniku slovních spojení „integrována škola“, „integrované vzdělání“ a „integrována výuka“.

Integrovanou školou chápeme propojení různých stupňů a typů školního vzdělání v jednu organizační jednotku, např. propojení mateřské školy a základní školy.

Integrovaným vzděláním rozumíme zapojení handicapovaných žáků či žáků se specifickými vzdělávacími potřebami do vzdělávacích programů běžných škol.⁸⁶

Integrovanou výuku lze vnímat ve smyslu pronikání a spojování obsahů předmětů v nový těsnější a funkční vzdělávací obsah. Metodou integrované výuky je například právě CLIL.⁸⁷

3.6.1.1 Integrována výuka

V integrované výuce je důraz kladen především na komplexnost a globálnost poznávání s uplatněním řady mezipředmětových vztahů a na propojení teorie s praktickým životem. Integrována výuka není založena na předmětovém kurikulu, které atomizuje poznání, uměle rozděluje realitu na oddělené části, nerespektuje vztahy a souvislosti mezi vzdělávacími obsahy atd., ale na integrovaném kurikulu zaměřeném na vztahy a souvislosti v učivu, na využívání bilaterálních, ale i multilaterálních mezipředmětových vazeb v učivu.⁸⁸

V případě integrované výuky nemusí vždy docházet k zániku vyučovacích předmětů (může jít např. o integrování témat do samostatných učebních předmětů, př. téma ochrana přírody je zařazeno do zeměpisu, biologie, chemie atp.) a ke vzniku integrovaného vyučovacího předmětu propojujícího vzdělávací obsah několika předmětů na základě tematické blízkosti (př. integrovaný předmět Člověk a ochrana zdraví je tvořen z vyučovacích předmětů výchova ke zdraví a přírodopis).⁸⁹

---

⁸⁶ PODROUŽEK, Ladislav. *Integrována výuka na základní škole v teorii a praxi*, s. 11.

⁸⁷ RAKOUŠOVÁ, Alena. *Integrace obsahu vyučování: [integrované slovní úlohy napříč předměty]*, s. 15.

⁸⁸ PODROUŽEK, Ladislav. *Integrována výuka na základní škole v teorii a praxi*, s. 10-11.

⁸⁹ HESOVÁ, Alena. Integrace vzdělávacího obsahu. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4653>

3.6.2 Mezipředmětové vztahy

Existuje několik vymezení pojmu mezipředmětové vztahy.

Jedna z možností je charakterizovat mezipředmětové vztahy jako vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty, chápání příčin a vztahů přesahujících předmětový rámec a jako prostředek integrace. Vedle této definice se můžeme setkat ještě s několika dalšími termíny zpřesňujícími tento pojem, a to mezipředmětová integrace a mezipředmětová témata, která jsou v RVP uvedena jako průřezová témata.⁹⁰

Mezipředmětové vztahy se vyskytují převážně v předmětovém kurikulu, což napomáhá překonání nebezpečí předmětově strukturovaného učebního plánu, a to skrytí celku za jeho jednotlivými částmi.⁹¹

Cílem uplatnění mezipředmětových vztahů je, aby žáci docházeli k poznání vzájemných souvislostí, jevů a k pochopení jejich vývoje.⁹²

Využitím mezipředmětových vztahů dochází k utváření optimálních podmínek pro vzdělávání, výchovu a rozvoj žáků.⁹³

---

⁹⁰ HUDECOVÁ, Dagmar. Mezipředmětové vztahy-malé zamyšlení nad terminologií. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/9647_1_1/

⁹¹ PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu*, s. 18.

⁹² Tamtéž, s. 9.

⁹³ Tamtéž, s. 13.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Soubor pracovních listů

Při tvorbě pracovních listů se zaměřením na CLIL je důležité respektovat určité zásady, které ve stručnosti popisuje tato kapitola.

Kapitola obsahuje i přesnější vymezení souboru pracovních listů, jež mají posloužit v hudební výchově CLILového charakteru, a také pracovní listy samotné.

4.1 Význam pracovních listů ve výuce

Ve výchovně-vzdělávacím procesu je nejčastěji využíváno verbálního komunikačního kanálu, avšak z řady důvodů jsou více efektivní vizuální informace. Této problematice bylo věnováno několik výzkumů, které ukázaly, že informace do našeho mozku vstupují 87 % očima, 9 % ušima a 4 % jinými smysly. Z výzkumů tedy vyplývá, že vizuální pomůcky mají mnoho výhod.

V první řadě upoutávají pozornost. I kdyby byl vyučující na hodinu připraven sebelépe, bez pozornosti žáků učit nelze. V dnešní době není vůbec snadné upoutat pozornost žáků, a proto je nutné užívat různých pomocných zdrojů. Když se žák dívá na vizuální pomůcku, jeho pozornost není odváděna jinými zrakovými podněty, např. pohledem z okna.

Další jejich výhodou je, že napomáhají konceptualizaci a lepšímu porozumění. Řadu pojmů a myšlenek pochopíme snáze vizuálně než verbálně.⁹⁴

Existuje několik typů vizuálních pomůcek. Jedním typem jsou rozmnožované materiály, tzn. kopie různých článků, obrázků atp. Naskýtá se však i možnost vytvořit si materiály vlastní, třeba v podobě pracovních listů, které jsou pro žáky určitě příjemnou změnou.⁹⁵

4.2 Zásady pro tvorbu pracovních listů

Zásadním kritériem pro tvorbu pracovních listů je zohlednění cílové skupiny, která přímo určuje náplň pracovních listů, jejich podobu, náročnost a jazyk. Jednoduše lze říci, že

---

⁹⁴ PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*, s. 271-272.

⁹⁵ Tamtéž, s. 274.

čím mladší je cílová skupina, pro kterou jsou materiály vytvářeny, tím jednodušší bude vlastní obsah, rozsah i grafika.⁹⁶

Při vytváření takového výukového materiálu je důležité vhodně odstupňovat úkoly dle obtížnosti. Žáci potřebují k procvičení složitého úkonu více než jeden příklad a rádi postupují krůček po krůčku, proto je vhodné zařadit jako první jednodušší otázky, které jim dodají sebedůvěru. Náročnější úkoly by měly přijít na řadu až tehdy, když pochopí základní postupy a dostatečně si je procvičí. Žákům by měla být nabídnuta příležitost vyzkoušet si nové znalosti a schopnosti na jasných úkolech. Minimálně poslední otázka by měla být otevřená, a to z toho důvodu, že někteří žáci jsou rychle hotovi a pak nemají co dělat.

Při koncipování pracovního listu by mělo být dbáno na jeho zajímavost, atraktivitu a na spjatost s osobním životem žáků.

Jako nejvhodnější způsob tvorby pracovních listů se zdá je psát na počítači a doplňovat je o různé obrázky, schémata či fotografie.⁹⁷

4.3 Zásady pro tvorbu CLIL materiálů

Existuje velké množství materiálů, které lze využít v CLILové výuce, ale vytvořením vlastních materiálů je možno předejít hned několika problémům.

Obvykle se jeví jako velký problém jazyková náročnost materiálů, kterou by měl tvůrce výukového materiálu přizpůsobit věku a dovednostem žáků. Vyučující by měl používat přiměřeně náročný jazyk i v instrukcích, aby žáci neměli problém s pochopením zadání. Obecně však platí, že aby byl text pro žáky srozumitelný, neměl by obsahovat více než 5 % nových výrazů. Zároveň však nelze vytvořit takový materiál, ve kterém by žáci rozuměli úplně všemu, což by sice vedlo k ověření jejich dosavadní úrovně, ale neposunulo by je to dále. Neměli by příležitost učit se nové výrazy, fráze, obraty, odvozovat si jejich význam, popřípadě rozvíjet čtenářskou dovednost.⁹⁸ Materiály pro CLIL výuku je vhodné také z důvodu lepšího porozumění doplnit o různé slovníčky či souhrny klíčových jazykových prostředků.⁹⁹

⁹⁶ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*, s. 12.

⁹⁷ PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*, s. 145-146.

⁹⁸ PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Vytváření vlastních materiálů-adaptace textu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/12-vhodne-materialy-pro-vyuku-clil-a-jejich-tvorba/12-4-vytvoreni-vlastnich-materialu-adaptace-textu.html>

⁹⁹ ŠMÍDOVÁ, Tereza a Lenka TEJKALOVÁ. Často kladené dotazy ke CLILu. In: *CLIL- integrovaná výuka cizího jazyka a odborného předmětu na 2. st. základní školy a v nižších ročnících víceletého gymnázia*, s. 7.

Vlastním vytvořením materiálů vychází vyučující vstříc i potřebám školy a ŠVP. Sice je tvorba pomůcek velmi časově náročná, ale v praxi je vždy výhodnější pracovat s výukovými materiály přímo na míru, které vyhovují jak žákům, tak i učitelům.¹⁰⁰

4.4 Soubor pracovních listů pro žáky 2. stupně ZŠ

Pracovní listy vychází z učiva, které mají žáci zvládnout na 2. stupni základní školy. Samozřejmostí je přítomnost cizího jazyka, jinak by se nejednalo o CLILový materiál. V našem případě je to jazyk anglický. Pracovní listy mají posloužit žákům k seznámení, procvičení či shrnutí učiva hudební výchovy a nabídnout k osvojení řadu anglických termínů a slovesných vazeb.

Materiály jsou po jazykové stránce koncipovány tak, aby vše bylo žákům srozumitelné, a navíc jsou doplněny o slovníček shrnující nová slovíčka.

Pracovní listy jsou vždy rozděleny na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část stručně popisuje danou problematiku, definuje základní pojmy a poskytuje důležité informace, které si mají žáci zapamatovat. K označení této části je užito symbolu

Praktická část obsahuje řadu úkolů různého typu (doplňování, spojování, křížovka atp.), které jsou uspořádány podle náročnosti. Některé úkoly jsou zaměřeny i na práci s internetem, knihami, slovníky aj., jiné zase vyžadují kreativitu či schopnost vyjádřit vlastní názor. Nejedná se tedy o úkoly zaměřené pouze na vědomosti, ale především na rozvoj klíčových kompetencí, což je v současném školství prioritou. Praktická cvičení jsou označena symbolem .

Ke každému pracovnímu listu náleží i metodický list pro učitele, který ve zkratce charakterizuje daný pracovní list a ve kterém jsou uvedeny očekávané výstupy, jichž má být dosaženo vypracováním jednotlivých úkolů.

---

¹⁰⁰ BALL, Phil a Lenka PROCHÁZKOVÁ. Výukové materiály. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/integrace-clil-politika-vedeni-skoly/7-planovani-clilu/7-5-vyukove-materialy.html>

4.5 Pracovní a metodické listy

Ke zpracování pracovních listů byla vybrána témata vztahující se k problematice hudebně výrazových prostředků, hudebních stylů a žánrů, hudebních nástrojů a uměleckých směrů.

Přehled pracovních listů:

- RHYTHM – notes, rests and their length
- BAR, TIME SIGNATURES
- MELODY, MUSICAL ALPHABET
- MUSICAL
- THE BEATLES – pop music
- FOLK AND MODERN SONGS
- CZECH MUSICAL ROMANTICISM
- WIND INSTRUMENTS
- STRING INSTRUMENTS
- PERCUSSION INSTRUMENTS

RHYTHM - notes, rests and their length

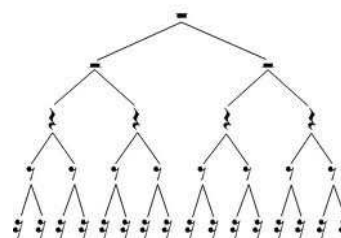
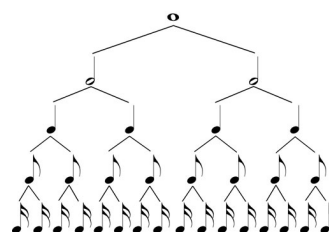

**Rhythm = arrangement of short and long notes and rests
in a time sequence.**

Following charts will help you to understand the lengths of notes and rests.
Fill in English translation.

Název	Nota	Pomlka	
Nota celá			whole note, rest
Nota půlová			_____
Nota čtvrt'ová			_____
Nota osminová			_____
Nota šestnáct.			_____

What kind of note is it in terms of the length? _____

Be sure to look at the note, on its part and look for the words of individual parts in the English dictionary.

hlavička _____
praporek _____
nožka _____

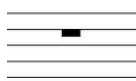
trámec _____

Match the words to the pictures.

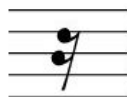
quarter note

sixteenth note

half rest

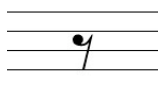

whole note

quarter rest

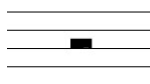
half note

eighth rest

sixteenth rest

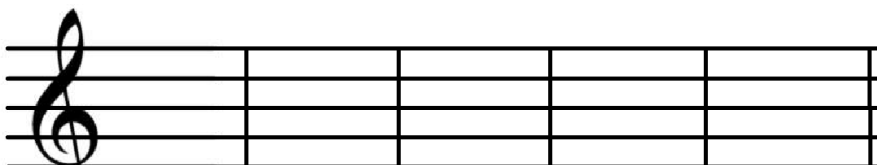
eighth note

whole rest

Practice writing notes and rests.

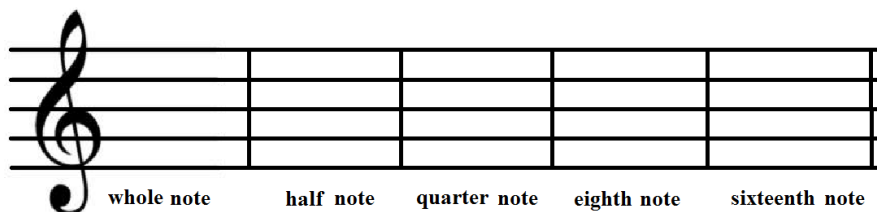
whole rest

half rest

quarter rest

eighth rest

sixteenth rest

whole note

half note

quarter note

eighth note

sixteenth note

DICTIONARY

eighth	osminová	note	nota
quarter	čtvrt'ová	rest	pomlka
half	půlová	sixteenth	šestnáctinová
length	délka	whole	celá

Metodický list: **RHYTHM – notes, rests and their length**

Učivo: Rytmus – noty, pomlky a jejich délky

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník

Očekávané výstupy:

- Žák vysvětlí, co je rytmus.
- Žák pojmenuje jednotlivé části noty.
- Žák rozliší noty a pomlky dle jejich délky.
- Žák zapíše do notové osnovy noty, pomlky dle zadání.
- Žák anglickým termínem označí jednotlivé délky not a pomlky.

Komentář: Pracovní list slouží zejména k procvičení a k nácviku psaní délek not a pomlky a k osvojení základních anglických termínů vztahujících se k dané problematice.

BAR, TIME SIGNATURES

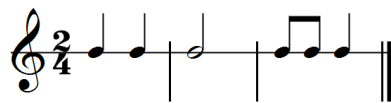

BAR = a basic time unit composed of a number of heavy and light periods of the same duration.

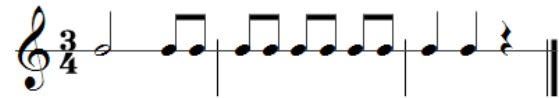

To understand the time signatures, following rhythmic passages will help you.

two - four time

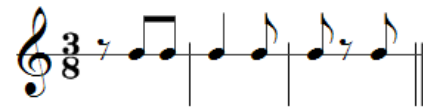
three - four time

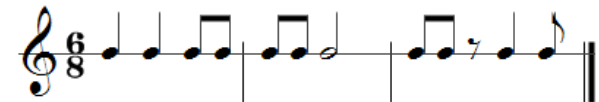
four - four time

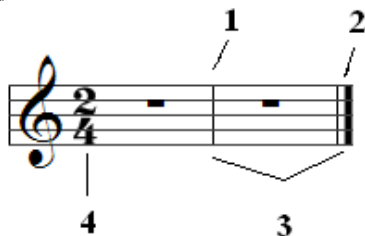
three - eight time

six - eight time

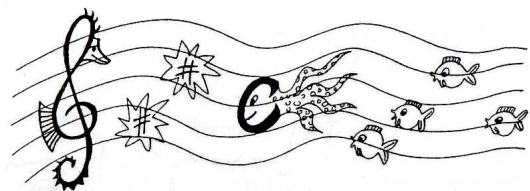
Basic concepts.

1. bar-line
2. double bar-line
3. bar, time
4. time signature

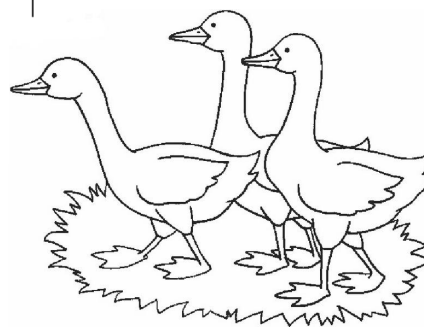
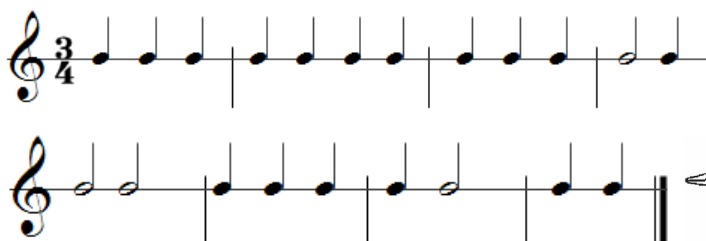
Find the time signature. _____

This time signature coincides with $\frac{4}{4}$ bar.

Circle the bars that are right.

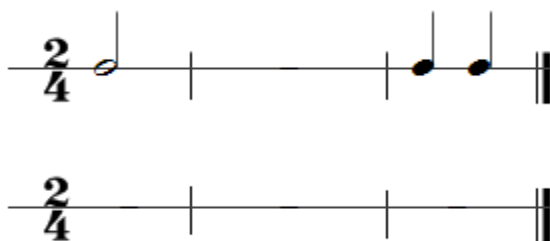
Fill in the bar-lines and guess the song.

It is a song _____.

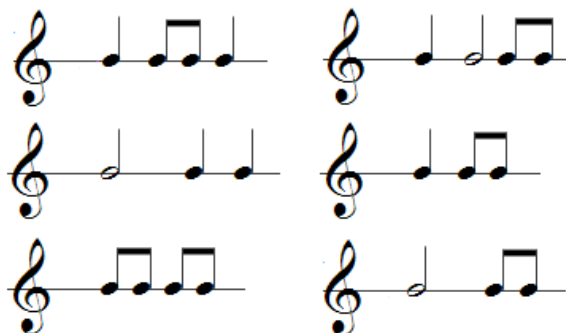

Fill in the blank bars with notes and rests.

Fill in the signature time, choose from these options

2 3 4 .
4 4 4

DICTIONARY

bar, time	takt
bar-line	taktová čára
double bar-line	dvojitá taktová čára
four-four t.	čtyřčtvrtňový t.
three-eight t.	třiosminový t.
three-four t.	tříčtvrtňový t.
time signature	taktové označení
two-four t.	dvoučtvrtňový t.
six-eight t.	šestiosminový t.

Metodický list: **BAR, TIME SIGNATURES**

Učivo: Takt, taktová označení

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník, internet, knihy

Očekávané výstupy:

- Žák definuje termíny: takt, taktová čára, dvojitá taktová čára a taktové označení a zdůvodní jejich význam v notovém zápisu.
- Žák vyjmenuje nejčastěji užívaná taktová označení.
- Žák vhodně doplní taktové čáry do notového zápisu.
- Žák doplní noty a pomlky tak, aby takt odpovídal zadání.
- Žák správně přiřadí taktová označení.

Komentář: Pracovní list seznamuje žáky s druhy taktů. Materiál je sestaven z mnoha cvičení, které umožňují žákům procvičit si danou problematiku z několika hledisek – doplnění taktových čar, not a pomlk, taktového označení. Při vypracovávání jednotlivých úkolů si žáci zároveň osvojí anglické výrazy související s tématem.

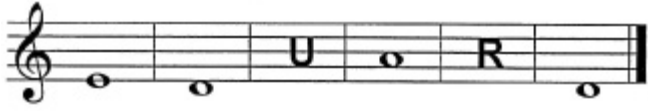

Guess male and female names.

_____

_____

_____

_____

Try to write your name in the notes.

Name the notes and guess the song.

It is a song _____ .

DICTIONARY

melody	melodie
musical alphabet	hudební abeceda
scale	stupnice
tone	tón

Metodický list: MELODY, MUSICAL ALPHABET

Učivo: Melodie, hudební abeceda

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník

- Očekávané výstupy:**
- Žák definuje pojem melodie.
  - Žák vyjmenuje tóny hudební abecedy a stupnice C-dur.
  - Žák spojí tóny stupnice C-dur v rozsahu šesti oktáv.
  - Žák rozluští křestní jména zapsaná v notách.
  - Žák zapíše do not své křestní jméno.
  - Žák pojmenuje noty písně.
  - Žák pojmenuje píseň dle notového zápisu.

Komentář: Pracovní list poskytuje žákům informace týkající se melodie a hudební abecedy. Prostřednictvím zábavných, hravých cvičení se žáci naučí orientovat v hudební abecedě a stupnici C-dur. Materiál nabízí také množství anglických výrazů k obohacení slovní zásoby.

MUSICAL

Information about the musical:

- musical is a play with songs, choruses and dances
- predecessor is the operetta
- themes from everyday life of people, from classical musical works, history, fairy tales

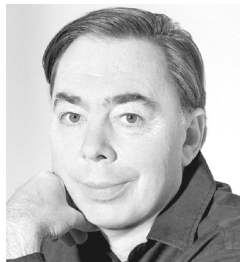

Assign work to the major writers of musicals.

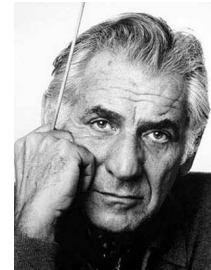
D. LANDA

A. L. WEBBER

L. BERNSTEIN

M. DAVID

I. HLAS

Šakalí léta

Kleopatra

West Side Story

Jesus Christ Superstar

Krysař

Name the musical.

The action takes place at the end of the 1950s of high school in the USA.

the most famous actors: John Travolta, Olivia Newton-John
the most popular song: Summer Nights

The musical depicts the challenges facing the galley slave Jean Valjean.

author of literary work: Victor Hugo
the main character: Jean Valjean

The action takes place in the castle Karlštejn, which Charles IV. built with the intention that there will be no women.

author of literary work: Jaroslav Vrchlický
the most famous song: Lásko má, já stůňu

Choose a musical and write brief information about it.

- musical:
- author:
- theme:
- the main character:
- storyline:

DICTIONARY

actor	herec
fairy tale	pohádka
character	postava
chorus	sbor
musical	muzikál
operetta	opereta
storyline	děj
theme	námět, téma

Metodický list: **MUSICAL**

Učivo: Muzikál

Ročník: 9. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník, internet, knihy

Očekávané výstupy:

- Žák popíše základní znaky muzikálu.
- Žák vyjmenuje světové i české tvůrce muzikálu a uvede alespoň jedno jejich dílo.
- Žák pojmenuje muzikál dle uvedené charakteristiky.
- Žák uvede stručné informace o jím zvoleném muzikálu.

Komentář: Pracovní list má žákům přiblížit nový hudební žánr. Materiál umožňuje žákům uplatnit mezipředmětové vztahy, a to především z literární výchovy, a také poskytuje žákům nové anglické termíny, se kterými se mohou setkat nejen v populární hudbě.

THE BEATLES – pop music

About The Beatles:

- English rock and roll band from Liverpool
- members: *John Lennon* (vocals, guitar)
Paul McCartney (vocals, bass guitar)
George Harrison (vocals, solo guitar)
Ringo Starr (vocals, percussion)
- the most famous songs: *Yesterday*, *Let It Be*, *Help!*, *Hey Jude* etc.

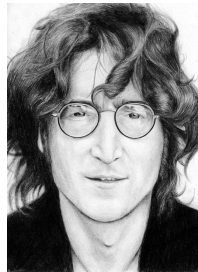
Match the name of the musician with his portrait and characteristic.

George Harrison

The founder of the musical group The Quarrymen from which The Beatles was formed.

Paul McCartney

After the death of Brian Epstein (Beatles manager) he became an unofficial leader and was the most active member.

John Lennon

Guitarist, singer and composer, who was interested in Indian culture and became a prominent supporter of the Hare Krishna movement.

Ringo Starr

His own name (Richard Starkey) didn't fit for musician name. So he shortened his surname and his band mates gave him the nickname derived from his love for rings.

Listen to the song, add words and answer the questions.

Hey Jude

Hey Jude, don't make it bad,
take a sad ____ and make it better.
Remember to let her into your ____,
then you can start to make it better.

Hey Jude, don't be afraid,
you were made to go out and get ____.
The ____ you let her under your skin,
then you begin to make it better.

And ____ you feel the pain, hey Jude, refrain,
don't carry the world upon your ____.
For well you know that it's a fool who plays it cool
by making his world a little ____.
Na na na na na...

Hey Jude, don't let me down,
you have found her, now go and get her.
Remember to let her into your ____,
then you can start to make it better.

So let it out and let it in, hey Jude, _____,
you're waiting for someone to perform with.
And don't you know that it's just you,
hey Jude, you'll do.

The _____ you need is on your shoulder.
Na na na...

Hey Jude, don't make it bad,
take a sad _____ and make it better.
Remember to let her under your _____,
then you'll begin to make it
better better better better better better, oh.

Na, na, na, na, na, na, na, na, na, na, na.
Hey Jude, Na, na, na, na, na, na, na, na, ...

THE BEATLES

1. Which musical instruments have you heard?

_____
_____

2. Do you like or dislike this song? Why?

_____
_____

DICTIONARY

band, group	skupina
composer	skladatel
founder	zakladatel
leader	vedoucí
member	člen

Metodický list: **THE BEATLES – pop music**

Učivo: The Beatles – populární hudba

Ročník: 8. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník, nahrávka písně Hey Jude

Očekávané výstupy:

- Žák vyjmenuje členy skupiny a uvede její nejznámější písně.
- Žák doplní na základě poslechu chybějící slova.
- Žák vyjmenuje slyšené hudební nástroje.
- Žák vyjádří svůj názor na píseň a sdělí své pocity, které v něm skladba vyvolala.

Komentář: Pracovní list má žáky obeznámit s populární hudební scénou a vzbudit, prohloubit v nich zájem o hudební umění. Cílem je také žáky seznámit s novými anglickými termíny, které s daným tématem souvisí, a rozvíjet jejich komunikační dovednosti (vyjádření vlastního názoru, pocitů atp.).

FOLK AND MODERN SONGS

Basic features:

FOLK SONG

- unknown author
- spread verbally
- handed down from generation to generation
- it is most often about love, nature and work

MODERN SONG

- specific author is known
- various types: working, movie, theatre songs

Differentiate folk and modern songs.

Folk songs: _____

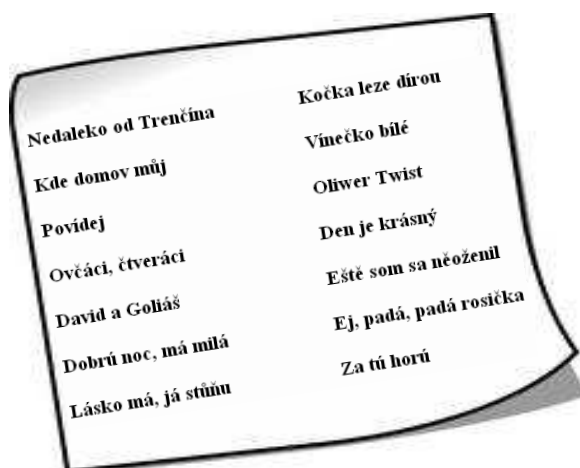
_____

_____

Modern songs: _____

_____

_____

Name the folk songs according to the pictures.

1.

2.

3.

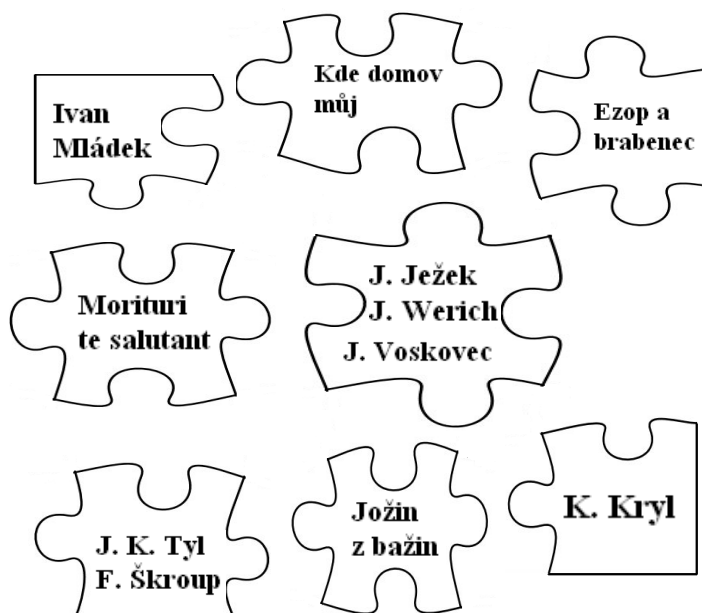
4.

Draw your own picture of a folk song.

Colour the puzzle – use the same colour for a song and its authors of music and lyrics.

DICTIONARY	
folk song	lidová píseň
generation	generace
lyrics	text
modern song	umělá píseň
movie	film
theatre	divadlo
unknown	neznámý

Metodický list: FOLK AND MODERN SONGS

Učivo: Lidové a umělé písně

Ročník: 7. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník, zpěvníky (Já, písnička aj.)

Očekávané výstupy:

- Žák vyjmenuje základní znaky lidové a umělé písně.
- Žák uvede rozdíly mezi lidovou a umělou písní.
- Žák rozliší lidové a umělé písně (popř. i s pomocí zpěvníku).
- Žák pojmenuje českou lidovou píseň podle obrázku.
- Žák nakreslí obrázek zestručňující lidovou píseň.
- Žák spojí umělou píseň s jejími autory hudby i textu.

Komentář: Pracovní list nastiňuje žákům oblast lidové a umělé písně, shrnuje jejich charakteristické znaky (lze zde zapojit literaturu, kde se tato problematika taktéž vyskytuje např. u pohádek). Cílem materiálu je, aby byli žáci schopni rozlišit lidové a umělé písně a aby dokázali uvést několik příkladů českých písní. Zároveň je žákům nabídnuto množství anglických slovíček a slovesných vazeb.

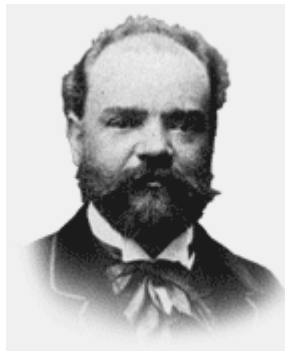
CZECH MUSICAL ROMANTICISM

Choose the correct answer.

*In which opera does the aria *Měsíčku na nebi hlubokém* occur?*

- a) Prodaná nevěsta
- b) Rusalka
- c) Aida

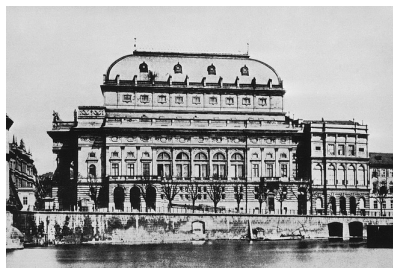

Where was Antonín Dvořák born?

- a) Nelahozeves
- b) Polička
- c) Praha

*The symphonic poem *Vltava* is a part of a cycle:*

- a) Má vlast
- b) Kytice
- c) Po zarostlém chodníčku

What building is that and where can we find it?

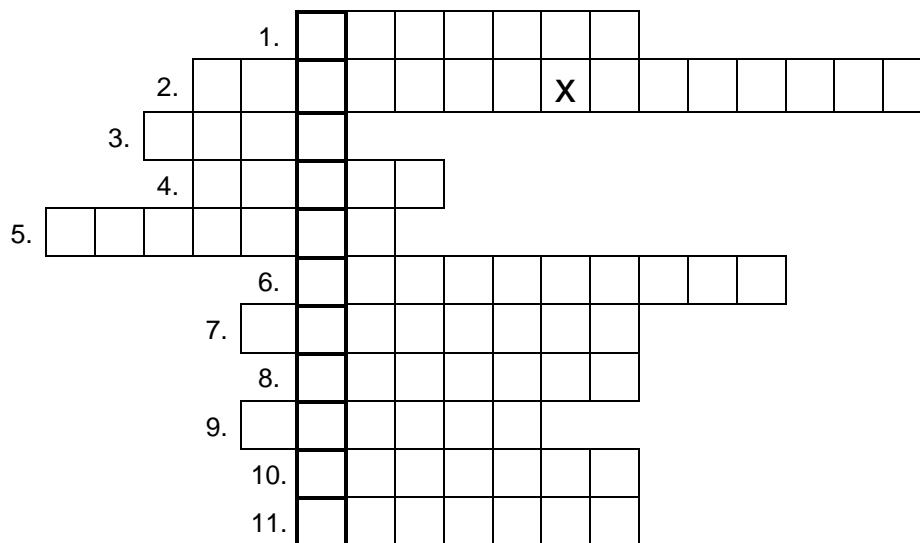
- a) Státní opera, Praha
- b) Městské divadlo, Brno
- c) Národní divadlo, Praha

Bedřich Smetana was choirmaster of the choir:

- a) Bambini di Praga
- b) Hlahol
- c) Kantiléna

Complete the crossword.

1. The most famous opera by Antonín Dvořák.
2. In which opera does the song Proč bychom se netěšili occur?
3. A percussion membranophonic instrument.
4. Series of tones arranged according to some rules.
5. High female voice.
6. What is this instrument?
7. City, in which Bedřich Smetana was born.
8. A percussion idiophones instrument.
9. The smallest string instrument.
10. A surname of a composer who composed the opera Libuše.
11. Name of the main character from the opera Prodaná nevěsta.

Solutions: _____

What do you know about romanticism?

_____

_____

_____

DICTIONARY

aria	ária
composer	skladatel
cycle	cyklus
choir	sbor
choirmaster	sbormistr
opera	opera
romanticism	romantismus
scale	stupnice
soprano	soprán
symphonic poem	symfonická báseň
voice	hlas

Učivo: Český hudební romantismus

Ročník: 9. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník

Očekávané výstupy:

- Žák vyjmenuje hlavní představitele českého hudebního romantismu a uvede k nim alespoň jedno dílo.
- Žák vyjmenuje symfonické básně cyklu Má vlast.
- Žák popíše hlavní znaky romantismu.
- Žák pojmenuje osobnosti a stavby dle obrázku.

Komentář: Pracovní list má především vyučujícím a žákům posloužit jako zpětná vazba, má informovat vyučující o znalostech žáků. Materiál je vystavěn na kontrolních otázkách a křížovce shrnující informace, které by měli žáci již znát. Zároveň nabízí žákům k osvojení nové anglické výrazy a slovesné vazby.

WIND INSTRUMENTS

Classification:

WOODWIND - piccolo, flute, clarinet, saxophone, oboe

BRASS - trumpet, French horn, trombone, tuba

Match the words to the pictures and colour them:

woodwind instruments - red; brass instruments - blue.

CLARINET

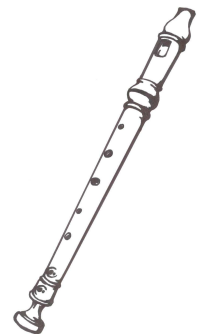
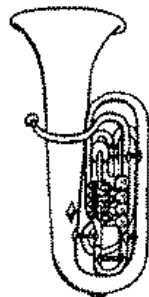
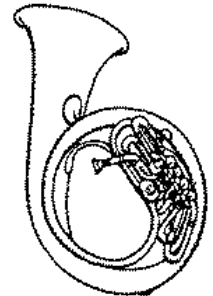
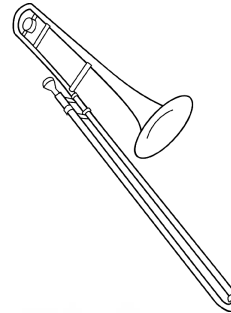
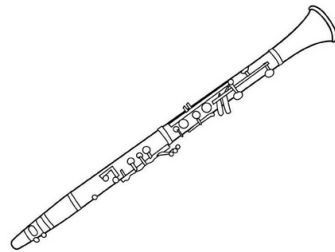
FLUTE

TUBA

FRENCH HORN

TROMBONE

OBOE

Guess the musical instruments according to the characteristics.

Woodwind instrument, which is used mainly in jazz.

Word of the instrument contains its inventor's surname.

It is a _____ .

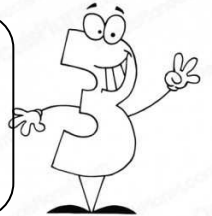
Brass wind instrument previously used for hunting. The instrument has a characteristic coiled shape and sound tube, which is long more than 4 meters.

It is a _____.

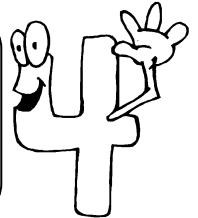
Woodwind instrument that achieves the highest tones of all currently used wind instruments.

It is a _____.

Brass wind instrument that is due to its heavy weight played in a seated position. This is one of the most deeply sounding instruments.

It is a _____.

Look for wind instruments.

S A X O P H O N E A
 C L A R I N E T E I
 T I G R C P A O D H
 R O N T C T U B A S
 U F L D O K H O E Q
 M I C F L U T E A P
 P A T R O M B O N E
 E T M I U X A N P F
 T E B C N L I H D B
 D F R E N C H H O R N

DICTIONARY

brass i.	žest'ové n.
clarinet	klarinet
flute	flétna
French horn	lesní roh
oboe	hoboj
piccolo	pikola
saxophone	saxofon
trombone	pozoun
trumpet	trubka
tuba	tuba
wind i.	dechové n.
woodwind i.	dřevěné n.

Metodický list: WIND INSTRUMENTS

Učivo: Dechové nástroje

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník

Očekávané výstupy:

- Žák popíše dělení dechových hudebních nástrojů a uvede příklady.
- Žák pojmenuje hudební nástroje podle obrázku.
- Žák pojmenuje hudební nástroje podle uvedené charakteristiky.
- Žák vyhledá ve čtyřsměrce dechové hudební nástroje.

Komentář: Pracovní list žákům přiblíží problematiku dechových nástrojů a seznámí je se základními anglickými výrazy vztahujícími se k dané hudební oblasti.

STRING INSTRUMENTS

Classification:

STRING - violin, viola, violoncello, bass

PLUCKED - guitar, harp, lute, banjo

KEYBOARD and organ - piano, harpsichord

String instruments

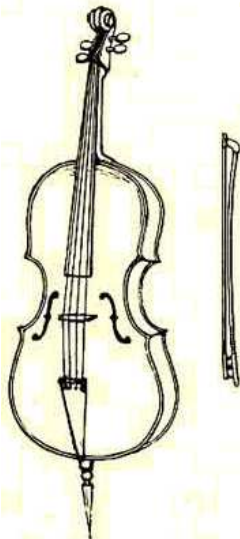
Name string instruments.

_____

_____

_____

_____

What is used to play the string instruments?

Czech: _____

English: _____

What is the difference between string instruments?

Plucked instruments

Decipher names of plucked instruments and match them with the characteristics.

LEUT

A well known musical instrument that can not be missed at any campfire.

NAJBO

It has 46 – 49 strings and seven pedals, you can use to retune the instrument.

ARIGUT

The instrument can have four, five or six strings. The sound of the strings is amplified by a special metal drum. The most famous Czech player on this instrument is Ivan Mládek.

PRAH

For this instrument is characterized by concave body. It is often the instrument played during the Renaissance and Baroque.

Keyboard instruments and organ

Find information about a piano and an organ. Then decide whether the statements are correct.

PIANO: _____

_____

_____

ORGAN: _____

_____

_____

1. Piano has 2 – 3 pedals. YES - NO
2. An organ has strings like a piano. YES - NO
3. The predecessor of the piano is harpsichord. YES - NO
4. There are two types of a piano – grand piano and upright piano. YES - NO
5. The organ is now mainly used in churches. YES - NO

Think up your own string instrument. Name, describe and draw it.

DICTIONARY

banjo	banjo
bass	kontrabas
guitar	kytara
harp	harfa
harpsichord	cembalo
keyboard i.	klávesové n.
lute	loutna
organ	varhany
piano	klavír
plucked i.	drnkací n.
string i.	strunné n.
string i.	smyčcové n.
viola	viola
violin	housle
violoncello	violoncello

Metodický list: **STRING INSTRUMENTS**

Učivo: Strunné nástroje

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Pomůcky: česko-anglický slovník, internet, knihy

- Očekávané výstupy:**
- Žák vysvětlí dělení strunných nástrojů a ke každé skupině uvede zástupce.
  - Žák pojmenuje hudební nástroje podle obrázku.
  - Žák popíše rozdíly mezi smyčcovými nástroji.
  - Žák charakterizuje drnkací nástroje.
  - Žák vyhledá na internetu nebo v knihách informace o hudebních nástrojích.
  - Žák nakreslí podle své fantazie strunný nástroj, pojmenuje jej a stručně charakterizuje.

Komentář: Pracovní list má žákům pomoci bezpečně se orientovat v problematice strunných nástrojů a osvojit si potřebné anglické výrazy. Důraz je kladen také na práci se slovníkem, internetem, popř. s dalšími literárními zdroji.

PERCUSSION INSTRUMENTS

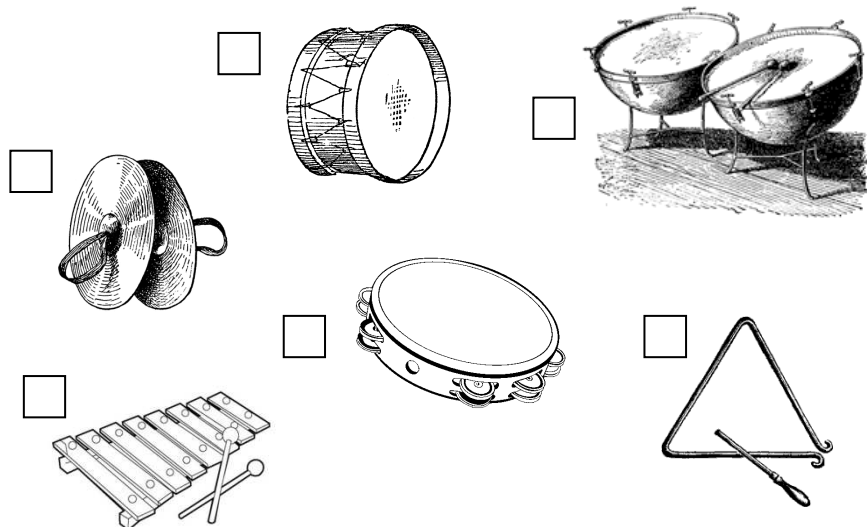

Classification:
MEMBRANOPHONIC - drum, kettledrums, tambourine
IDIOPHONES - xylophone, triangle, gong, cymbals

To assign to picture number of the instrument.

1. TRIANGLE
2. DRUM
3. XYLOPHONE
4. KETTLEDRUMS
5. TAMBOURINE
6. CYMBALS

Look for percussion instruments in sentences (Czech words) and to line your own example.

Ladí vám to, či neladí?

Czech: _____ English: _____

Pepík, Honza a Jakub u Benešových hráli domino.

Czech: _____ English: _____

_____

Czech: _____ English: _____

What is this instrument?

DICTIONARY

cymbals	činely
drum	buben
gong	gong
idiophones i.	samozvучné n.
kettledrums	tympany
membranophonic i.	blanzvучné n.
percussion i.	bicí n.
tambourine	tamburína
triangle	triangl
xylophone	xylofon

Metodický list: **PERCUSSION INSTRUMENTS**

Učivo: Bicí nástroje

Ročník: 6. ročník

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: česko-anglický slovník

Očekávané výstupy:

- Žák rozdělí bicí nástroje na blanzvučné a samozvučné.
- Žák popíše rozdíl mezi blanzvučnými a samozvučnými nástroji.
- Žák pojmenuje jednotlivé hudební nástroje.
- Žák vyhledá v textu označení hudebních nástrojů a vytvoří vlastní příklad.

Komentář: Pracovní list slouží především k orientaci v problematice bicích nástrojů a k obohacení slovní zásoby. Materiál poskytuje i obrázkový materiál zobrazující hudební nástroje, se kterými se žáci nemají možnost běžně setkat.

5 Závěr

Metoda CLIL není v českém školství ještě dostatečně známá, proto bylo hlavním cílem diplomové práce tuto metodu popsat, uvést důležité skutečnosti k ní se vztahující a také navrhnout její možné využití v hudební výchově na základní škole.

Stanovených cílů bylo dosaženo za použití nejrozličnějších publikací a internetových zdrojů. Jelikož je CLIL poměrně nová metoda, neexistuje v současnosti mnoho materiálů v českém jazyce, čemuž nasvědčují i případy z praxe, kdy jeden a ten samý text se vyskytl ve více zdrojích. V práci je využito i zahraniční literatury, jejímiž autory jsou velmi často sami zakladatelé či průkopníci metody. Na základě této skutečnosti se domnívám, že práce bude přínosná i z hlediska zdrojů, poněvadž shrnuje velkou část doposud existující literatury o metodě CLIL, a poskytuje tak množství zajímavých a inspirativních zdrojů.

Z důvodu nedávné reformy českého školského systému, která s sebou přinesla i nové pojmy, jsem se v práci pokusila také o reflexi současné školské politiky. Pojmů je užito i v kapitolách o CLILu, proto je jejich vysvětlení nezbytné pro správné porozumění textu.

Vytyčený praktický cíl, navržení využití metody CLIL v praxi, byl naplněn vytvořením 10 pracovních listů. Protože ne všechno učivo hudební výchovy lze zpracovat písemně adekvátním způsobem, byla za tímto účelem vybrána zejména témata teoretického charakteru, např. hudební nástroje, hudební styly a žánry atp. Vypracovat sadu pracovních listů bylo poměrně náročné z hlediska výběru cvičení. Jako nejobtížnější se mi při práci jevilo vymyslet takové úkoly, aby se v pracovních listech neopakovaly a aby byly pro žáky zábavné a zároveň naučné. Při sestavování pracovních listů mně byly velkou inspirací hudebně zaměřené brožury od Martina Vozara, které obsahují množství nápadů a her.

Jsem přesvědčena, že metoda CLIL díky své zajímavosti a prospěšnosti pro výuku zaujme širší pedagogickou veřejnost. V práci jsem se snažila tuto metodu podpořit pracovními listy v duchu CLILu a věřím, že se řada vyučujících vytvořenými materiály inspiruje pro svou praxi, a zpestří tak svou výuku.

6 Seznam použitých zkratek

aj.	a jiný
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
CLIL	Content and Language Integrated Learning
ČR	Česká republika
ESF	Evropský sociální fond
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
např.	například
př.	příklad
resp.	respektive
RVP	Rámcový vzdělávací program
SERR	Společný evropský referenční rámec pro jazyky
SŠ	střední škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
tj.	to je
tzv.	takzvaný
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický
ZŠ	základní škola

7 Seznam použité literatury

Knižní publikace:

Content and language integrated learning (CLIL) at school in Europe. Brussels: Eurydice, ©2006. 78 s. Eurydice survey. ISBN 92-79-00580-4.

HANUŠOVÁ, Světlana a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL v české školní praxi.* 1. vyd. Brno: Studio Arx, 2011. 103 s. ISBN 978-80-86665-09-2.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 2. stupeň základní školy: metodický průvodce.* 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. 60 s. ISBN 978-80-7235-343-9.

JEŘÁBEK, Jaroslav. *Vzdělávací program Základní škola včetně osnov Ekologického přírodopisu, osnov Volitelných předmětů, Úprav a doplňků, učebních plánů s rozšířeným vyučováním.* Praha: Fortuna, 1998. 336 s. ISBN 80-716-8595-X.

KAZELLEOVÁ A KOL. *CLIL do škol: Hudební výchova pro druhý stupeň ZŠ.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN neuvedeno.

KAZELLEOVÁ, Jitka a VÁŇOVÁ, Tamara, ed. *CLIL do škol: sborník konference.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 92 s. ISBN 978-80-210-5938-2.

KRÁĚOVÁ, Zdena, ed. a GONDOVÁ, Danica, ed. *CLIL - nová výzva.* 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2012. 111 s. ISBN 978-80-7414-507-0.

LISÁ, Dagmar. *Hudební nauka pro malé i větší muzikanty.* 3. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 2003. 56 s. ISBN neuvedeno.

MARSH, David. *CLIL/EMILE- The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential.* Bruxelles: The European Union, 2002. ISBN neuvedeno.

MARSH, David a Peeter MEHISTO. *European Framework for CLIL Teacher Education*. ISBN neuvedeno.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. 27 s. ISBN 978-80-7028-403-2.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 4. vyd. Praha: Portál, 2006. 380 s. ISBN 80-7367-172-7.

PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 67 s. ISBN neuvedeno.

PODROUŽEK, Ladislav. *Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2002. 96 s. ISBN 80-7238-157-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

RAKOUŠOVÁ, Alena. *Integrace obsahu vyučování: [integrované slovní úlohy napříč předměty]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 158 s. ISBN 978-80-247-2529-1.

SPISAR, Jan a PEŘINOVÁ, Ludmila. *English-Czech and Czech-English music dictionary with illustrated prologue = Anglicko-český a česko-anglický hudební slovník s ilustrovaným prologem*. Ostrava: Montanex, 2010. 239 s. ISBN 978-80-7225-318-0.

ŠMÍDOVÁ, Tereza a Lenka TEJKALOVÁ. *CLIL – integrovaná výuka cizího jazyka a odborného předmětu na 2. stupni základní školy a v nižších ročnících víceletého gymnázia*. Praha, 2012. 18 s. ISBN neuvedeno.

ŠMÍDOVÁ, Tereza, TEJKALOVÁ, Lenka a VOJTKOVÁ, Naděžda. *CLIL ve výuce: jak zapojit cizí jazyky do vyučování*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. 64 s. ISBN 978-80-87652-57-2.

VOZAR, Martin. *Hudební nauka pro ZUŠ: Pracovní sešit pro 1. ročník*. Praha 1: Talacko Editions, 2005. ISBN neuvedeno.

VOZAR, Martin. *Hudební nauka pro ZUŠ: Pracovní sešit pro 2. ročník*. Praha 1: Talacko Editions, 2005. ISBN neuvedeno.

VOZAR, Martin. *Hudební nauka pro ZUŠ: Pracovní sešit pro 3. ročník*. Praha 1: Talacko Editions, 2005. ISBN neuvedeno.

VOZAR, Martin. *Hudební nauka pro ZUŠ: Pracovní sešit pro 4. ročník*. Praha 1: Talacko Editions, 2005. ISBN neuvedeno.

VOZAR, Martin. *Soubor hudebních příkladů pro I. a II. stupeň ZŠ*.

VOZAR, Martin. *Soubor hudebních doplňovaček*.

Internetové odkazy:

BALL, Phil a Lenka PROCHÁZKOVÁ. Výukové materiály. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/integrace-clil-politika-vedeni-skoly/7-planovani-clilu/7-5-vyukove-materialy.html>

BENEŠOVÁ, Barbora. Metoda CLIL: Krátký pohled do historie, využití metody CLIL v Evropě, přínosy a úskalí používání metody CLIL ve výuce. *Obsahově a jazykově integrované vyučování na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://clil.nidv.cz/dokument_2.html

CLIL v Evropě. *CLIL-Integriertes Fremdsprachen-und Sachfach-Lernen*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ges/spa/dos/ifs/ceu/cs2751287.htm>

HESOVÁ, Alena. Integrace vzdělávacího obsahu. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z:
<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4653>

HOFMANNOVÁ, Marie a Jarmila NOVOTNÁ. CLIL-nový směr ve výuce. *People. FJFI.CVUT.cz*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z:
<http://people.fjfi.cvut.cz/novotant/jarmila.novotna/CiziJazyky-def.pdf>

HUDECOVÁ, Dagmar. Mezipředmětové vztahy-malé zamyšlení nad terminologií. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/9647_1_1/

https://www.google.cz/search?q=obr%C3%A1zky&safe=off&client=firefox-a&hs=inb&rls=org.mozilla:cs:official&channel=sb&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=HvA8U_DMfYjRtAaCloGwCQ&ved=0CAgQ_AUoAQ&biw=1366&bih=601

CHARALAMBIDIS, Alexandros. Postavení hudební výchovy v RVP ZV a její metodologická východiska. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/42/postaveni-hudebni-vychovy-v-rvp-zv-a-jeji-metodologicka-vychodiska.html/>

KLEČKOVÁ, Gabriela. Kompetence CLIL učitele. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z:
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13093/kompetence-clil-ucitele.html/>

KLEČKOVÁ, Gabriela. Příprava CLIL učitele. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z:
<http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/15-kompetence-ucitelu-pro-clil/15-3-priprava-clil-ucitele.html>

KLEČKOVÁ, Gabriela. Spolupráce CLIL učitelů. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z:
<http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/15-kompetence-ucitelu-pro-clil/15-4-spoluprace-clil-ucitelu.html>

KLEČKOVÁ, Gabriela a Michaela HLAVÁČOVÁ. CLIL-vhodné učební metody pro výuku CLIL vycházející z potřeb žáků. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13095/clil-vhodne-ucebni-metody-pro-vyuku-clil-vychazejici-z-potreb-zaku-.html/>

MENZLOVÁ, Beata. CLIL-inštrument na podporu cudzích jazykov. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/documents/experimentalne_overovania/clil_instrument_na_podporu_cudzich_jazykov.pdf

Národní plán výuky cizích jazyků. 2006. [online]. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-plan-vyuky-cizich-jazyku>

NĚMEC, Otmar. Tvorba interaktivních cvičení pro každého. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14141/tvorba-interaktivnich-cviceni-pro-kazdeho.html/>

NOVOTNÁ, Jarmila. Pojetí CLIL a bilingvní výuky. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8879/pojeti-clil-a-bilingvni-vyuky.html/>

PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Vytváření vlastních materiálů-adaptace textu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/12-vhodne-materialy-pro-vyuku-clil-a-jejich-tvorba/12-4-vytvoreni-vlastnich-materialu-adaptace-textu.html>

PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na kognitivní rozvoj a motivaci. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-2-vyzkumy-zamerene-na-kognitivni-rozvoj-a-motivaci.html>

PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na přínos CLILu pro nejazykový předmět. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*.

[online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-4-vyzkumy-zamerene-na-prinos-clilu-pro-nejazykovy-predmet.html>

PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Výzkumy zaměřené na rozvoj cizího jazyka. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/2-vyzkumy-o-prinosu-clil/2-3-vyzkumy-zamerene-na-rozvoj-ciziho-jazyka.html>

Rámcové vzdělávací programy. *Národní ústav pro vzdělávání*. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

SLADKOVSKÁ, Kamila. Bilingvní vzdělávání. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/B/Bilingvn%C3%AD_vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD

ŠMÍDOVÁ, Tereza. Pojem CLIL. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/1-pojem-clil.html>

ŠMÍDOVÁ, Tereza. Způsoby realizace CLIL ve výuce. *CLIL aneb Moderní vzdělávání pro 21. století*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=43509&view=5473>

ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. CLIL a rámcové vzdělávací programy. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy.html>

ŠMÍDOVÁ, Tereza, Kamila SLADKOVSKÁ a Naděžda VOJTKOVÁ. Integrace CLILu ve školním vzdělávacím programu. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/5-clil-a-ramcove-vzdelavaci-programy/5-2-integrace-clilu-ve-skolnim-vzdelavacim-programu.html>

TEJKALOVÁ, Lenka. CLIL-jazykové roviny a porozumění odbornému předmětu. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10423/clil-jazykove-roviny-a-porozumeni-odbornemu-predmetu.html/>

TEJKALOVÁ, Lenka. Postavte žákům lešení! aneb jak na scaffolding v hodinách CLIL a nejen tam. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9797/postavte-zakum-leseni-aneb-jak-na-scaffolding-v-hodinach-clil-a-nejen-tam.html/>

TEJKALOVÁ, Lenka. Výzkumy o přínosu CLIL. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9653/vyzkumy-o-prinosu-clil.html/>

VOJTKOVÁ, Naděžda. Pojetí, principy a cíle CLIL výuky. *Cizí jazyk napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií*. [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/9-pojeti-principy-a-cile-vyuky/9-2-princip-clil-vyuky.html>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Ivana Ptáčková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	PaedDr. Lena Pulchertová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Metoda CLIL a její využití v hudební výchově
Název v angličtině:	The CLIL method and its application in Music education teaching
Anotace práce:	Diplomová práce stručně popisuje inovativní metodu CLIL a nastiňuje její vývoj v Evropě i v prostředí českého školství. Shrnuje požadavky kladené na tuto metodu v případě jejího zavedení do výuky. Zahrnuje také její možné využití v hudební výchově, a to ve formě 10 pracovních listů, které jsou doplněny o metodické listy pro učitele.
Klíčová slova:	Vzdělávání, metoda CLIL, hudební výchova, pracovní listy.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis briefly describes an innovative method CLIL and outlines its development in Europe and in the environment of the Czech education system. It summarizes the requirements for this method in the case of its introduction into the lessons. It also includes its possible use in Music education, in the form of 10 worksheets, which are supplemented by methodological sheets for teachers.
Klíčová slova v angličtině:	Education, method CLIL, Music, worksheets.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	86 stran
Jazyk práce:	Český jazyk